ΈΤΟΣ Β' 1885 · ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ · 17 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ ΑΡΙΘ. 90

ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ
Προπληρωτέα
Ἐν Ἑλλάδι. . . . . Δρ. 10
Ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ . . . Φρ. χρ. 12

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΚΑΙ ΕΚΔΟΤΗΣ
ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΓΡ. ΚΑΜΠΟΥΡΟΓΛΟΥΣ

ΕΒΔΟΜΑΣ

ΓΡΑΦΕΙΟΝ «ΕΒΔΟΜΑΔΟΣ»
Ἐν ὁδῷ Μουσῶν ἀριθ. 6.

Ἕκαστον φύλλον τιμᾶται λεπτῶν 20.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ἡμερολόγιον.
Ἐπὶ τῶν ἐνεστώτων.
Ἕλληνας ἐθελοντοῦ εἰς Σερβίαν ἡμερολόγιον.
Ἀάσκαρις (ἐθνικὸν διήγημα).
Πέραν τοῦ Ἰσθμοῦ (Παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Χελμοῦ, ἐγγὺς τῶν ὑδάτων τῆς Στυγός).
Τὸ Ζοῦδιο (διήγημα).
Ἔργα καὶ ἡμέραι.
Φιλολογικά, ἐπιστημονικά, καλλιτεχνικά.
Βιβλιοκρισία.
Ἀπαντήσεις ἄνευ ἐρωτήσεων. (Ἡ Βουλὴ τῶν Σέρβων.—Οὐδετερότης Κερκύρας.—Ζητεῖται ἄνθρωπος κατὰ δύο μόνον δάκτυλα ὑψηλότερος.—Ὁ ἐπαίτης.—Οἱ σεισμοὶ κατὰ τοὺς Ἀσιανούς).
Πνευματικαὶ ἀσκήσεις.—Λύσεις—Λῦται.
Ἀλληλογραφία.

ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ

ΕΠΤΑΗΣΙΣ. Γρηγορίου ἐπισκόπου Νεοκαισαρείας τοῦ θαυματουργοῦ.

ΙΣΤΟΡΙΑ. 1822. Ἔξοδος τῶν ἐν Μεσολογγίῳ πολιορκουμένων.

ΕΠΙ ΤΩΝ ΕΝΕΣΤΩΤΩΝ

Ἰδοὺ ἐπὶ τέλους! ἑξήκοντα χιλιάδες Ἑλλήνων στρατιωτῶν εἰσι μέχρι τοῦδε διανενεμημένοι εἰς τὰ ἐπικαιρότατα σημεῖα τῶν ὁρίων, ἅτινα διακρίνουσι τὴν ἐλευθέραν ἀπὸ τῆς δούλης Ἑλλάδος, ἀναμένουσι δὲ μίαν ἐπιτακτικὴν φωνήν.

Ἐπὶ τῇ θέᾳ τῆς πληθύος ταύτης τῶν ὑπερμάχων τῆς δούλης πατρίδος καταλαμβάνεταί τις ὑπὸ θλιβεροῦ συναισθήματος, ἀναλογιζόμενος, οἷον πρόσωπον θὰ ἠδύνατο νὰ διαδραματίσῃ καὶ οἵαν θέσιν νὰ καταλάβῃ ἡ Ἑλλὰς ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Εὐρώπῃ, ἐὰν ἐνήργει τι γενναῖον καὶ δὲν ἠρκεῖτο πολεμοῦσα μόνον ἑαυτήν, καθ' ἣν ἐποχὴν ὁ ἀσθενὴς γείτων δὲν εἶχεν εἰσέτι ὑποστῇ ἀκρωτηριασμόν τινα, καὶ ἐκ τῶν χειρουργῶν, ὁ μέν, δὲν εἶχεν ἔτι ἐκδηλώσει τὰς τοιαύτας διαθέσεις του, ὁ δέ, ἴσως καὶ δὲν εἶχε τοιαύτας, ἐπὶ πᾶσι δὲ τὰ ἑτεροκίνητα ἐθνάρια γεωγραφικῶς μόνον ἦσαν γνωστά.

Ἀλλὰ πότε θὰ ἀκουσθῇ ἡ ἐπιτακτικὴ αὕτη φωνή; Τοῦτο ἄρά γε ἐκ τῆς στρατιωτικῆς, ἢ ἐκ τῆς πολιτικῆς θελήσεως ἐξαρτᾶται;

Κατὰ τὸν κύριον ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν ὑπουργὸν «*τὰ στρατιωτικὰ πράγματα δέον νὰ εἶνε ἄσχετα πρὸς τὴν πολιτικήν*»· τοῦτο στενῶς μὲν ἑρμηνευόμενον εἶνε οὐ μόνον ἀληθές, ἀλλὰ καὶ σωτήριον, εὐχῆς ἔργον δὲ ἤθελεν εἶναι ἄν, ὅπως τὸν κλῆρον, οὕτω καὶ τὸν στρατὸν ἡ πολιτεία ἔτασσε μακρὰν τοῦ πολιτικοῦ σάλου, ἐν ἀληθεῖ *ἀπαρρήσει τῶν ἐγκοσμίων*. Ἀτυχῶς ὅμως ὑπὸ εὐρυτέραν ἔποψιν τὸ ἀξίωμα τοῦτο καταπίπτει, ἡ δὲ πολιτικὴ οὐσιωδῶς ἐπιδρᾷ μονονοὺ δὲ διευθύνει τὰ πολεμικά.

Ἡ πολιτικὴ ἐν τῇ διευθύνσει τῶν στρατιωτικῶν πραγμάτων ὑπερπηδᾷ παρὰ τοῖς ἰσχυροῖς κράτεσι καὶ αὐτὰ τὰ ὅρια τῆς ἰδίας ἐθνότητος.

Οἱ ἥρωες τῆς γραφίδος πολὺ καλῶς γνωρίζουσι τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ πολέμου, οὐδόλως, ἢ πολὺ ὀλίγον, σχετιζόμενον μετὰ τῆς ἐκβάσεως τῆς μάχης. Κατ' ἀρχὰς ἐνεργοῦσι διὰ φιλοφρονήσεων, εἶτα δι' ὑποσχέσεων, εἶτα δι' ὑποχωρήσεων, εἶτα δι' ἀπειλῶν καὶ ἂν εἶνε ἀνάγκη νὰ χυθῇ καὶ ὀλίγον αἷμα, πράττουσι τοῦτο, ἐπὶ τὸ *συνταγματικώτερον*, δι' ἀντιπροσώπων, ὡς τοιούτους δὲ μεταχειρίζονται τὰ εὔπιστα ἐθνάρια τῆς—Κύριος οἶδε διατί κληθείσης—Χερσονήσου τοῦ Αἵμου.

Ἡ Ἑλλὰς ὅμως δὲν ἀκούει τοὺς διπλωμάτας. «Δὲν ἐκαλέσαμεν τὰς ἐφεδρείας οὔτε πρὸς ἄσκησιν, οὔτε χάριν τῆς ἐσωτερικῆς ὑπηρεσίας τοῦ κράτους, λέγει ὁ κ. ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν ὑπουργός, τοὺς ἐκαλέσαμεν *ὅπως πολεμήσωμεν*».

Ἀδιαφοροῦμεν τί σκέπτονται αἱ ξέναι δυνάμεις ἤδη, καὶ τί θὰ σκεφθῶσι μετὰ τὸν πόλεμον. Θὰ πολεμήσωμεν· τοῦτο ἀπαιτεῖ ἡ τιμὴ τοῦ Ἔθνους.

Ναί· ἀλλ' ἐὰν ὡς ἐκ τῆς νέας τῶν πραγμάτων φάσεως ἀναλάβωσι, φανερὰ πλέον, τὸν ἀγῶνα, οἱ πράγματι πολεμοῦντες, ἐάν, πρὸ τοῦ μεγάλου πολέμου ἢ καὶ μετ' αὐτόν, συμφωνήσωσιν εἰς τὴν διανομὴν ἢ μᾶλλον εἰς τὸν διχασμὸν τοῦ ἡμιθνῆτος Ἀσιάτου, ἄρά γε, ὁ ἀγωνιζόμενος νὰ ἀποτελειώσῃ τὸν ἡμιθανῆ ὑπὲρ ἑαυτοῦ ἐργάζεται; Ἀμφιβάλλομεν.

Ὡς ἐκ τούτου ἡ βραδύτης περὶ τὴν ἐνέργειαν τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, ἥτις καὶ δικαίως ἐθεωρήθη κατ' ἀρχὰς κατακριτέα, εἰ μὴ καταστρεπτική, καὶ τὴν ὁποίαν δὲν ἐξεμεταλλεύθησαν οἱ ἀντιφρονοῦντες, κυρίως διότι δὲν ἠδύναντο νὰ καταλογίσωσιν αὐτὴν μόνον τῇ παρούσῃ κυβερνήσει, ἴσως, μετὰ τὴν τελευταίαν τροπὴν ἣν τὰ ζητήματα ἔλαβον, δύναται νὰ θεωρηθῇ σωτηρία, διότι καθαριζομένης τῆς ὁμιχλώδους διπλωματικῆς ἀτμοσφαίρας καὶ ἀκριβῶς τῶν πραγμάτων καθοριζομένων, ἡ Ἑλλὰς θὰ δυνηθῇ ν' ἀκολουθήσῃ τὴν βεβαιοτέραν ὁδόν. Πρὸς τοῦτο ὅμως δέον ἐπὶ πολὺ νὰ διατελῇ ἔνοπλος καὶ ἑτοιμοπόλεμος· καὶ θὰ πράξῃ τοῦτο, διαθέτουσα ἀποκλειστικῶς ὑπὲρ μόνου τοῦ σκοποῦ τούτου πάντας τοὺς χρηματικοὺς πόρους ἑαυτῆς καὶ τῶν φιλοτίμων τέκνων της.

*

Ἀλλ' ἡ Ἀγγλία τί σκέπτεται ἐπὶ πᾶσι τούτοις; τὰ πρὸς στιγμὴν *ἀναπεταθέντα* βρεττανικὰ χείλη, ὅπως μετὰ τῆς θέας τῶν προϊστορικῶν ὀδόντων των καταδείξωσι καὶ τὸ ἐγωϊστικὸν μειδίαμάτων ἐπὶ τῇ εἰκασθείσῃ ἐπιτυχίᾳ τοῦ σχεδίου των—ὡς ἐκ τῆς ὀργῆς ἥτις κατέλαβε τὰς ῥωσικὰς καρδίας ἐναντίον τῶν ἀχαρίστων Βουλγάρων—δὲν ἐπανεκλείσθησαν ἄρά γε καὶ αὖθις ἀθύμως ἐπὶ τῷ ἀκούσματι τῆς καταλαβούσης τὸν ῥωσικὸν λαὸν φιλοβουλγαρικῆς συγκινήσεως καὶ τῆς θρυλουμένης συμπράξεως ῥωσικῶν βραχιόνων; Θὰ ἐξακολουθῶσιν ἄρά γε ἐπὶ πολὺ πρεσβεύοντες οἱ Ἄγγλοι ὅτι διὰ τῆς ὑποστηρίξεως τῶν Βουλγάρων ἐργάζονται πρὸς κύρωσιν τοῦ δόγματός των ὅτι «σκοπὸς τῆς ἀγγλικῆς πολιτικῆς εἶνε ἡ καταπολέμησις τῶν ῥωσικῶν σχεδίων;»

Φαίνεται ὅμως ὅτι πρὸς τῷ δόγματι τούτῳ ὑπάρχει καὶ ἕτερον, καθ' ὃ «σκοπὸς τῆς ἀγγλικῆς πολιτικῆς εἶνε ἡ περιπλοκὴ ἐν τῇ Εὐρώπῃ πρὸς ἀπρόσκοπτον ἐνέργειαν ἐν Ἀσίᾳ». Καὶ δὲν ἠδόκησε μὲν ὁ τηλέγραφος νὰ μεταδώσῃ ἡμῖν ἂν ὁ ἄγγλος στρατηγὸς καθυπέταξεν ἢ οὔ τὴν Βιρμανίαν, ἂν κατέλαβε τὴν πρωτεύουσάν της Μανδαλάην, καθ' ἣς ὤδευεν, ἂν ὁ βασιλεὺς Θιβὼ ἐξακολουθῇ κατακρεουργῶν συγγενεῖς καὶ φίλους, πρὸς ἀπόδειξιν ὅτι, ἂν ἡ Μαλάκκα εὑρίσκηται εἰς τοὺς πόδας τῆς Ἀσίας δὲν ἐξάγεται ἐκ τούτου ὅτι δὲν εὑρίσκεται καὶ εἰς τὰς κεφαλὰς τῶν Ἀσιανῶν ἡγεμόνων, ἐν τούτοις δὲν πιστεύομεν ν' ἀμφιβάλῃ τις ὅτι καὶ ἡ Βιρμανία θὰ προσθέσῃ ἕνα ἔτι ἀδάμαντα εἰς τὸ βαρύτιμον τῆς πολιᾶς ἀνάσσης στέμμα.

*

Ἐκ τῶν τεσσάρων νεαρῶν ἡγεμόνων, Γεωργίου, Μιλάνου, Ἀλεξάνδρου καὶ Ἀλφόνσου, οἱ δύο μάχονται ἔτι, καὶ ὁ τέταρτος ἀπεβίωσεν ἀπροσδοκήτως ὑπὸ φθίσεως.

Ἀλφόνσος ὁ ΙΒ', καίπερ μόλις συμπληρώσας τὸ 28 ἔτος τῆς ἡλικίας του, ἔδειξεν ἐν τούτοις αὐταπαρνησίαν καὶ θάρρος μέγα, ἴσως δὲ ἦτο προωρισμένος νὰ ὁδηγήσῃ τὴν ὡραίαν Ἱσπανίαν εἰς τὴν γνωστὴν αὐτῇ ὁδὸν τῆς δόξης.

Ἡ ἀναγορευθεῖσα βασίλισσα—ὑπὸ τὴν ἀντιβασιλείαν τῆς μητρός της Χρηστίνας—θυγάτηρ τοῦ Ἀλφόνσου, Μαρία-δὲ λὰ-Μερσέδες μόλις συνεπλήρωσεν ἤδη τὸ πέμπτον ἔτος τῆς ἡλικίας της. Ἀμφιβάλλομεν δὲ ἂν αἱ μικραὶ αὐτῆς χεῖρες, αἱ ἁβραὶ τῆς μητρός της ἢ αἱ κατεσκληκυῖαι τῆς Ἰσαβέλλας εἶνε ἱκαναὶ νὰ περιστείλωσι τὰς ὁρμὰς τοῦ σφριγῶντος ἔθνους, ὅπερ, ἂν δὲν γεννᾷ πλέον θαλασσοπόρους, δὲν ἔπαυσε νὰ γεννᾷ καὶ ῥήτορας. Δὸν Κάρολε, εἰς ἔργον!...

Παρασκευὴ 15 Νοεμβρίου.

ΕΛΛΗΝΟΣ ΕΘΕΛΟΝΤΟΥ ΕΙΣ ΣΕΡΒΙΑΝ

ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ

Τὸ ἡμερολόγιον τοῦτο ἐγράφη ὑπὸ Ἕλληνος, ὅστις μετέβη εἰς Σερβίαν ἅμα τῇ ἐκρήξει τοῦ κατὰ τῆς Τουρκίας πολέμου αὐτῆς τῷ 1876 ὅπως ἀγωνισθῇ ὡς ἐθελοντής· σταματᾷ δὲ μέχρι τῆς ἀναχωρήσεως αὐτοῦ εἰς τὸ σερβικὸν στρατόπεδον, διότι δὲν ἐπέζησεν ὅπως συμπληρώσῃ αὐτό· καιρίως τραυματισθεὶς ἐν τινι μάχῃ δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐπιζήσῃ· τοσοῦτον δὲ ἡρωϊκῶς ἠγωνίσθη, ὥστε οὐ μόνον ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, προήχθη εἰς ἀξιωματικόν, ἀλλὰ καὶ ὁ νῦν βασιλεὺς καὶ ἡγεμὼν τότε Μιλάνος αὐτοπροσώπως ἐπεσκέψατο αὐτὸν ἐν τῷ νοσοκομείῳ.

«Ἀπεφάσισα νὰ ὑπάγω ἐθελοντής.

Δὲν εἶνε πατρίς μου· ἡ Σερβία, ἀλλ' ἀφ' οὗ εἰς αὐτὴν πολεμοῦν διὰ τὴν ἐλευθερίαν, θὰ κάμω δι' αὐτὴν ὅ,τι θὰ ἔκαμα διὰ τὴν πατρίδα μου.

Ἐπέβην μέ τινας φίλους μου τοῦ ῥωσικοῦ ἀτμοπλοίου· μᾶς ἐδόθη δευτέρα θέσις κατὰ σύστασιν τοῦ Ῥώσου προξένου.

Ἐκινήσαμεν· ἐξήλθομεν τοῦ μαγγικοῦ Βοσπόρου καὶ εἰσήλθομεν εἰς τὴν βρυχωμένην Μαύρην Θάλασσαν· τὰ κύματα ἀφρισμένα ἐκτύπουν τὸ ἀτμόπλοιον καὶ τὸ ἐκίνουν ἐπάνω καὶ κάτω ὡς κέλυφος καρύου.

Ἐν τούτοις ἠχεῖ ὁ κώδων τοῦ δείπνου· καταβαίνω εἰς τὴν τράπεζαν· ἀλλὰ μόλις ἤγγισα εἰς τὰ χείλη μου τὸν ῥωσικὸν ζωμὸν *Βόρς* ἤρχισα νὰ αἰσθάνωμαι ναυτίασιν· ὁ ζωμὸς οὗτος δι' ἑλληνικὸν στόμαχον εἶνε δραστικώτατον ἐμετικόν.

Ὁ ζωμὸς οὗτος δι' ἑλληνικὸν στόμαχον εἶνε δραστικώτατον ἐμετικόν.

Μεθ' ὅλην τὴν ταραχὴν τῆς θαλάσσης προχωροῦμεν· τέλος φθάνομεν εἰς Ὀδησσόν. Οἱ ἀστυνομικοὶ ὑπάλληλοι ἐλθόντες εἰς τὸ ἀτμόπλοιον μᾶς καταγράφουσιν. Εἴχομεν ἀναχωρήσει χωρὶς διαβατήριον καὶ δὲν ἐπιτρέπεται κανεὶς νὰ εἰσέλθῃ εἰς Ῥωσίαν χωρὶς αὐτό.

Ἀφ' οὗ ἐπεσκέφθημεν τὸν ἡμέτερον πρόξενον καί τινας ἄλλους, παρουσιαζόμεθα εἰς τὸν κ. Βουτσιναν, πρὸς ὃν ἐξεφράσαμεν τὴν ἐπιθυμίαν μας νὰ μεταβῶμεν ὡς ἐθελονταὶ εἰς Σερβίαν καὶ παρεκαλέσαμεν αὐτὸν νὰ μᾶς συστήσῃ εἰς τὴν ἐπὶ τούτῳ ἐπιτροπήν.

Ἡ ἐπιτροπὴ μᾶς ἀπήντησεν ὅτι ἀποστέλλει μόνον Ῥώσους ἀξιωματικοὺς καὶ τώρα πρῶτον σκοπεύει νὰ στείλῃ ῥώσους τινὰς στρατιώτας, ἀλλὰ παλαιοὺς μαχητὰς πολλάκις ὀσφρανθέντας τὴν πυρίτιδα· ὅπως δήποτε, περάσατε αὔριον.

Τὴν ἐπαύριον εὕρομεν αὐτὸν ὅλως διαφορετικόν· μᾶς ὑπεδέχθη μὲ τὸ μειδίαμα εἰς τὰ χείλη. Μᾶς εἶπεν ὅτι εὐχαρίστως μᾶς δέχονται, ἐσημείωσε τὰ ὀνόματά μας καὶ μᾶς διευκόλυνε τὴν ἀπόκτησιν ῥωσικῶν διαβατηρίων, διότι ἔπρεπε νὰ παρουσιάσωμεν διαβατήρια διὰ νὰ λάβωμεν εἰσιτήριον μέχρι Βελιγραδίου.

Ἡ Ὀδησσὸς εἶνε ὡραιοτάτη πόλις, ἔχει εὐρυτάτους δρόμους, ὅλους δενδροφύτους, λαμπρότατα κτίρια καὶ περικαλλεῖς οἰκίας, ὧν πολλαὶ ἀνήκουσιν εἰς Ἕλληνας.

Τὸ ἑσπέρας περιεμένετο ὁ Αὐτοκράτωρ· ἡ πόλις ἦτο λαμπρὰ φωταγωγημένη· παντοῦ κίνησις, στρατός, πολῖται, κυρίαι· ὅλοι ἐζήτουν νὰ καταλάβουν θέσιν πλησίον τῆς ἀποβάθρας ὅπου ἔμελλε νὰ φθάσῃ ὁ Τσάρος. Ἐκ τῆς σιδηροδρομικῆς ἁμάξης, ἡ ὁποία προχωρεῖ μέχρι τῆς ἀποβάθρας τοῦ ἀτμοπλοίου εἰσέρχεται εἰς αὐτὸ καταβαίνων δύο ἢ τρεῖς βαθμίδας.

Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Αὐτοκράτορος, ἐν ᾧ ἐπεστρέφομεν εἰς τὸ οἰκημά μας, συνηντήθημεν μὲ μερικοὺς ἀξιωματικοὺς Κοζάκους. Εἷς ἐξ αὐτῶν πλησιάζει καὶ μᾶς ἐρωτᾷ ἂν εἴμεθα Ἕλληνες, ὡς ἐσυμπέρανεν ἐκ τῆς κρητικῆς ἐνδυμασίας ἑνὸς ἐξ ἡμῶν, καὶ διὰ ποῖον σκοπὸν ἤλθομεν εἰς Ὀδησσόν. Ἅμα ἔμαθεν ὅτι σκοπεύομεν νὰ ὑπάγωμεν εἰς τὴν Σερβίαν, εἶπεν:

— Ἡμεῖς εἴμεθα δεκαεξ Κοζάκοι ἀξιωματικοὶ καὶ πηγαίνομεν ἐπίσης εἰς Σερβίαν. Ὁ ἀνώτερος ἡμῶν, συνταγματάρχης, εἶνε παρὰ πολὺ φιλέλλην, ὡς καὶ ἐγώ· κανένα Ῥῶσον δὲν θέλομεν μαζί μας ἀλλὰ ἡ μεγαλειτέρα μας εὐχαρίστησις θὰ εἶνε νὰ ταξειδεύσωμεν μαζί· θὰ εἴμεθα τὸ ἴδιο μὲ σᾶς, φθάνει ὅτι εἴσθε Ἕλληνες.

Παρουσιάσθημεν εἰς τὴν ἐπιτροπήν, ἀλλ' οὔτε ὁ πρόεδρος οὔτε ὁ γραμματεὺς δὲν ἠθέλησαν νὰ μᾶς δώσουν εἰσιτήρια διὰ τὸν σιδηρόδρομον· οἱ ἀξιωματικοὶ τοὺς ἐπέπληξαν πικρῶς, εἰς ἡμᾶς δὲ εἶπον:

— Θὰ συναντηθῶμεν εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης!

Καὶ ἀφ' οὗ μᾶς ἐφίλησαν περιπαθῶς ἀπεχωρίσθημεν.

Τὴν ἐπαύριον μᾶς ἐδόθησαν διαβατήρια καὶ εἰσιτήρια· ἀφ' οὗ ἐψάλη ἡ δοξολογία καὶ ἐγένετο ἡ ἐπιθεώρησις ἐδόθη τὸ σημεῖον τῆς ἀναχωρήσεως· εἴμεθα ὑπὲρ τοὺς 300, τῶν ὁποίων οἱ περισσότεροι ἦσαν ἀξιωματικοὶ καὶ ὑπαξιωματικοί, οἱ δὲ στρατιῶται ἦσαν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον γέροντες καὶ ἔφερον εἰς τὸ στῆθός των 6 ἕως 8 μετάλλια τοῦ ἀγῶνος καὶ παράσημα.

Τὸ θέαμα τοῦ ἀποχαιρετισμοῦ ἦτο συγκινητικόν, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ κωμικώτατον. Ἐδῶ γυνὴ ἠσπάζετο τὸν σύζυγόν της κλαίουσα, ἐκεῖ μεθυσμένος τις μόλις στηριζόμενος εἰς τοὺς πόδας του ἀπεχαιρέτιζε φίλον του, εἰς τὸν ὁποῖον κάθε ἄλλο ἔλεγε παρὰ λέξεις ἀποχαιρετισμοῦ. Ἀπὸ τὰ ὑψηλότερα μέρη αἱ ἀριστοκράτιδες καὶ οἱ εὐγενεῖς, μᾶς ἀπεχαιρέτιζον μὲ τὰ μαντίλια των κράζοντες *οὐρρά!* τέλος πάντων ἐξεκινήσαμεν καὶ τὰ οὐρρὰ δὲν ἔπαυσαν εἰμὴ ἀφ' οὗ ἐξηφανίσθη τὸ ἀτμόπλοιον....Εἴμαι ἐπὶ τοῦ καταστρώματος ἐν τῷ μέσῳ μεθυσμένων. Τὸ ἀτμόπλοιον εἶνε μικρὸν καὶ ἄθλιον, ὁ καιρὸς ψυχρός, ἡ θάλασσα ὀργίλη· ἀδύνατον νὰ σταθῇ κανεὶς ἐπὶ ποδός· πρὸς συμπλήρωσιν ἤρχισε νὰ πίπτῃ ραγδαιοτάτη βροχή, ἐγὼ δ' ἔμενα εἰς τὴν διάθεσίν της ἐξηπλωμένος ἐπάνω εἰς μίαν *κάσαν*.

Μετὰ τόσα βάσανα ἐπλησιάσαμεν τὸ πρωὶ εἰς τὸ στόμιον τοῦ Δουνάβεως. Ἔπαυσεν ἡ βροχὴ καὶ ὁ ἄνεμος· προσηγγίσαμεν εἰς Σουλινᾶν.

Ἤδη πλέομεν τὸν Δούναβιν, τοῦ ὁποίου τὸ ταξείδιον εἶνε μαγευτικόν. Περὶ τὸ ἑσπέρας χθάνομεν εἰς Τοῦλτσαν. Τὴν ἐπαύριον φθάνομεν εἰς Σιλίστριαν, καὶ τὴν Κυριακὴν τὰ μεσάνυκτα εἰς Γαλάζιον, τὴν δὲ Τρίτην εἰς Γιούργεβον.

Ἀναχωροῦμεν ἀπὸ τὸ Γιούργεβον καὶ πλησιάζομεν εἰς τὸ Ῥουτσούκιον· μᾶς συναντᾷ ἓν τουρκικὸν ἀτμόπλοιον καταβαῖνον γεμᾶτον Μπασιμποζούκους. Μᾶς ἐτράβηξεν μίαν *σπαλιόραν* ἀρκετὰ μεγάλην· μερικοὶ ἐφοβήθησαν καὶ ἐκρύφθησαν εἰς τὸ κῦτος τοῦ πλοίου· ἀλλὰ δὲν ἦτο τίποτε· οἱ Τοῦρκοι ἐπυροβόλουν εἰς τὸν ἀέρα.

Τὴν νύκτα ἀκούομεν κρότον βάρους ῥιφθέντος εἰς τὸν ποταμὸν καὶ συγχρόνως φωνὴν ἀνθρώπου· μετὰ ταῦτα σιγή..... τί συμβαίνει;

Εἷς Ῥῶσος μεθυσμένος ἐκατρακύλησεν εἰς τὴν θάλασσαν ἐν ᾧ ἐκοιμᾶτο. Ὁ δυστυχής! μεθυσμένος ἔζησε, μεθυσμένος ἀπέθανε!

Τώρα πλέομεν ἄνευ τοῦ ἐλαχίστου κινδύνου, εἰσήλθομεν εἰς τὴν Βλαχίαν, προσπελαζόμεν εἰς μερικὰς πόλεις της καὶ τέλος τὴν Τετάρτην περὶ λύχνων ἀφᾶς φθάνομεν εἰς Τοῦρνο-Σεβερῖνον, τελευταίαν βλαχικὴν παραδουνάβειον πόλιν· ἐξήλθομεν εἰς τὴν πόλιν, ἐφάγομεν καὶ ἐπίομεν μετὰ τῶν Μαυροβουνίων καὶ ἄλλων ξένων—διότι μὲ αὐτοὺς μόνον συμβιβαζόμεθα ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες, οὐχὶ δὲ καὶ μὲ τοὺς Ῥώσους—περὶ τὸ λυκαυγὲς ἐπλησίασαν δύο μικρὰ ἀτμόπλοια τετράτροχα, τῶν ὁποίων ὁ μηχανισμὸς εἶνε περιεργότατος, εἰς τὰ ὁποῖα μετεκομίσθημεν διὰ νὰ διαβῶμεν τὰς *Σιδηρᾶς Πύλας*.

Εἰς τὸ ἓν ἐξ αὐτῶν, εἰς τὸ ὁποῖον μετέβημεν καὶ ἡμεῖς, εἴδομεν ἀπὸ τὴν θέσιν μας ἕνα φουστανελλοφόρον μετ' ἄλλου γέροντος· ἦτο σκότος ἀκόμη καὶ δὲν ἠδυνήθημεν νὰ διακρίνωμεν τὰ χαρακτηριστικά του.

Εἰς τὴν θέαν τῆς φουστανέλλας ἐσκίρτησεν ἡ καρδία μας.

Πόσον παρήγορος εἶνε εἰς τὴν ξένην γῆν ἡ συνάντησις ἑνὸς συμπατριώτου!

Ἠθελήσαμεν νὰ πλησιάσωμεν εἰς αὐτούς, ἀλλὰ τοὺς ἠκούσαμεν λέγοντας ὅτι ἐλησμόνησαν κάτι εἰς τὸ ξενοδοχεῖον καὶ τοὺς εἴδομεν τρέχοντας δρομαίως διὰ νὰ τὸ λάβουν.

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐνομίσαμεν ὅτι κάτι ἐχάσαμεν, καὶ ὅτι δὲν θὰ τοὺς ἐβλέπομεν πλέον. Ἡ ὥρα ἐν τούτοις παρήρχετο, τὸ ἀτμόπλοιον ἐγέμισε, καὶ αὐτοὶ δ' ἐφαίνοντο· μήπως ἐμβῆκαν εἰς τὸ ἄλλο ἀτμόπλοιον; Ἐσκεπτόμεθα νὰ

μεταβιβασθῶμεν καὶ ἡμεῖς εἰς ἐκεῖνο ὅτε ἤρχισαν νὰ συρίζουν καὶ τὰ δύο. Ἀναχωροῦμεν. Τί νὰ γείνῃ!

Μετὰ ἡμίσειαν ὥραν ἀπὸ τῆς ἀναχωρήσεώς μας ἐκ Τούρνου—Σεβερίνου, μέσα εἰς τὸ πυκνότατον πλῆθος (εἴμεθα ὑπὲρ τοὺς 600 διότι ἐπέβησαν καὶ ἄλλοι Ῥῶσοι ἐκ Τούρνου—Σεβερίνου) διακρίνομεν πάλιν τὴν λευκὴν φουστανέλλαν· πλησιάζομεν μὲ καρδιοκτύπι, καὶ ποῖον, ποῖον βλέπω; Τὸν συναγωνιστήν μου τῆς Κρήτης, τὸν γέρο-Μπαρμπᾶ-Λιᾶν.

— Ἀμ' ἔχω 'δῶ καὶ τὸν Γερο-Βυζάντιον, τὸν συνταγματάρχην, μοῦ λέγει· σκοπεύει νὰ σχηματίσῃ ἑλληνικὴν λεγεῶνα εἰς τὴν Σερβίαν.

Ὁ Βυζάντιος εἶχε πρώτην θέσιν ἀλλ' ἀφήσας αὐτὴν ἔμεινε πλησίον μας· ἐγείναμεν ὁπαδοί του μετὰ μεγάλης χαρᾶς. Μετά τινας ὥρας πλησιάζομεν εἰς τὰς *Σιδηρᾶς Πύλας*.

Εἰσερχόμεθα κατὰ πρῶτον εἰς τρομερώτατον ῥεῦμα, εἰς τὸ ὁποῖον τὸ ἀτμόπλοιον μὲ μεγίστην δυσκολίαν μόλις δύναται νὰ κινηθῇ ἂν καὶ ἔχῃ ὅλην τὴν δύναμιν τοῦ ἀτμοῦ του.

Εἶνε ἐκπληκτικὸν τὸ θέαμα καὶ ἔπρεπε νὰ ἔχω πολὺ δυνατὴν γραφίδα διὰ νὰ τολμήσω νὰ τὸ περιγράψω ἐπαξίως.

Νομίζεις ὅτι τὸ νερὸν βράζει καὶ ὅτι κάτω εἰς τὸν πυθμένα τοῦ ποταμοῦ ὑπάρχει τρομερὸν ἠφαίστειον· μετὰ ἀγωνιώδη πλοῦν μιᾶς ὥρας ἐξερχόμεθα τοῦ ῥεύματος καὶ μετὰ μίαν ἄλλην ὥραν προσεγγίζομεν εἰς τὰς μεγαλοπρεπεῖς *Σιδηρᾶς Πύλας*.

Ὅ,τι βλέπει τις, ὅ,τι αἰσθάνεται ἐδῶ εἶνε ἀνέκφραστον ὅλον τὸ μεγαλεῖον, ὅλη ἡ καλλονὴ τῆς φύσεως συνεκεντρώθη εἰς τὸ στενὸν τοῦτο τοῦ Δουνάβεως. Ἐπὶ μίαν ὥραν ἐπλέομεν διὰ τῆς μαγευτικῆς ταύτης θέσεως.

Μετὰ δύο ἢ τρεῖς ὥρας ἐβλέπομεν τὸ περίφημον νησίδριον Ἀδὰ-Καλὲ καὶ τοσοῦτον πλησίον διερχόμεθα ὥστε ἠδύνατο κανεὶς νὰ πηδήσῃ ἐπ' αὐτοῦ.

Ἐνταῦθα ὁ Δούναβις εἶνε πολλῷ στενώτερος τοῦ Βοσπόρου· ἡ δεξιὰ αὐτοῦ ὄχθη ἀνήκει εἰς τὴν Αὐστρίαν (εἶνε Οὐγγαρία, ἀλλὰ ποτὲ Βλαχία), ἡ δὲ ἀριστερὰ εἰς τὴν Σερβίαν, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐβλέπομεν ἀγρυπνοῦντας τοὺς Σέρβους φρουρούς.

Μετά τινας ὥρας φθάνομεν εἰς Ὀρσόβαν, Οὐγγρικὴν πόλιν, περὶ δὲ τὸ μεσονύκτιον εἰς Βάζιας, ὅθεν ἐπιβαίνομεν μεμάλου ἀτμοπλοίου. Τέλος τὴν Παρασκευὴν ἰδοὺ ἡμεῖς εἰς Βελιγράδιον· καὶ πάλιν φρενητιώδη *οὐρρὰ* ἀλλὰ καὶ ραγδαιοτάτη βροχή. Μάτην ἐζητήσαμεν ἄμαξαν· ὅλοι οἱ ἵπποι ἦσαν εἰς τὸ στρατόπεδον· μόλις ἠδυνήθημεν νὰ ἐπιτύχωμεν εἰς ἓν πενιχρὸν ξενοδοχεῖον δύο δωμάτια, ἓν διὰ τὸν Βυζάντιον καὶ ἓν δι' ὅλους ἡμᾶς.

Αὔριον ἀναχωροῦμεν εἰς τὸ στρατόπεδον.

Ὁ Βυζάντιος προτίθεται νὰ σχηματίσῃ σῶμα καθαρῶς ἑλληνικὸν ἐκ διακοσίων ἀνδρῶν μετὰ τῶν ἀξιωματικῶν καὶ ὑπαξιωματικῶν του, ἐξέφρασε δὲ τὴν γνώμην ταύτην πρὸς τὸν Βέκερ ὑπουργὸν τῶν στρατιωτικῶν καὶ τοὺς λοιποὺς ὑπουργούς· πάντες δὲ μετὰ χαρᾶς ἤκουσαν τὴν πρότασιν ταύτην.

Δὲν εἰμπορεῖ νὰ φαντασθῇ κανεὶς πῶς θεωροῦσιν ἐδῶ τοὺς Ἕλληνας· πιστεύουν ὅτι εἰμποροῦμεν νὰ θαυματουργῶμεν· ὅλος ὁ λαὸς μᾶς χαιρετᾷ μὲ χαρὰν εἰς τὸν δρόμον· ἕνεκα τοῦ σχεδίου τοῦ Βυζαντίου παρεκλήθημεν νὰ μείνωμεν 8—10 ἡμέρας.

Ἡμεῖς βλέποντες ὅτι ἡ βραδύτης παρατείνεται ἀπεφασίσαμεν νὰ διευθυνθῶμεν εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης. Παρουσιάσθημεν εἰς τὸν Βέκερ ὅστις μᾶς ὑπεδέχθη εὐμενέστατα, καὶ σφίγξας ἑκάστου τὴν χεῖρά, εἶπεν ὅτι μᾶς κατατάσσει εἰς τὸ ἐκλεκτὸν σῶμα τῆς ἡγεμονίδος Ναθαλίας, διότι τοὺς Ἕλληνας νομίζει ὡς τοὺς καλλιτέρους στρατιώτας τοῦ κόσμου· δίδεται διαταγὴ εἰς τὸν ἀποθηκάριον νὰ μᾶς δώσουν ἐκλεκτὸν ἱματισμὸν καὶ ἰδιαιτέρως ὑποδήματα, τὰ ὁποῖα μόνον οἱ ἀξιωματικοὶ φέρουν. Αὔριον τὴν πρωΐαν ἀναχωροῦμεν τέλος· τὰ πάντα ἕτοιμα· ἐπεσκέφθημεν τὸν μητροπολίτην ὅστις ἐξέφρασε τὴν ἐπιθυμίαν νὰ μᾶς ἰδῇ.

Ὁ Βυζάντιος ἠθέλησε νὰ μὲ κρατήσῃ ὡς γραμματέα του, ὅπως στρατολογήσω εἰς τὰς ἡγεμονίας Ἕλληνας ἐθελοντάς. Ἀλλ' ἀπεποιήθην.

Ἀναχωρῶ σήμερον.

Θὰ πολεμήσω! θὰ πολεμήσω ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας.....

.....Ἐν τῷ μέσῳ τῶν κινδύνων θὰ ῥιφθῶ.
Κ' ὑπὸ κυπαρίσσου εἴτε ὑπὸ δάφνης θὰ στιφθῶ.

Ο ΛΑΣΚΑΡΙΣ

Συνέχεια καὶ τέλος· ἴδε σελ. 535.

Ἀλλ' οἱ βασιλεῖς, παρὰ τὰς ὑποσχέσεις αὐτῶν, ἀπησχολοῦντο μεγάλως ὑπὸ τῆς φιλοδοξίας αὐτῶν καὶ τῶν ἐρίδων· ὁ Ἀλφόνσος τῆς Ἀραγωνίας εἶχεν ἀποθάνῃ πρὶν συνάψῃ εἰρήνην πρὸς τὴν Ἐνετίαν. Ὁ δοὺξ τῆς Βουργονδίας εἶχε γηράσῃ, σχεδιάζων σταυροφορίαν ἐν μέσῳ τῶν ἐορτῶν τῆς αὐλῆς αὐτοῦ· καὶ τώρα ἐφοβεῖτο τὴν φιλοδοξίαν τοῦ Λουδοβίκου ΙΑ'. Ἡ Γερμανία ἦτο πτωχὴ καὶ διῃρημένη. Ἡ Ἀγγλία ἐταράσσετο ὑπὸ τῶν αἱματηρῶν πολέμων τῶν δύο βασιλικῶν οἰκογενειῶν. Οἱ ἡγεμόνες τῆς Ἰταλίας ἐπέβλεπον ἀλλήλους. Ὁ φόρος τῆς δεκάτης, ὃν ἀπῄτει ἡ αὐλὴ τῆς Ῥώμης, ἤρξατο βαρύνων τοὺς λαούς. Ὁ Αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας ἐγκατελίμπανε τὴν Οὐγγαρίαν. Εἰς τὴν φωνὴν τοῦ ῥωμαίου ποντίφικος προσέδραμον ἄνδρες ἄσημοι μόνον καὶ ἄγνωστοι. Ἐν τούτοις ἡ καρδία τῶν φυγάδων ἀνεσκίρτησεν ἐκ χαρᾶς. Ἐνόμιζον ἐγγίσασαν τὴν στιγμήν, καθ' ἣν ἔμελλον νὰ ἐπανέλθωσι τὴν πατρίδα αὐτῶν καὶ ν' ἀγωνισθῶσιν ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως αὐτῆς. Ἀλλ' ὁ θάνατος τοῦ ποντίφικος τῆς Ῥώμης κατέστρεψε πάσας ἐκείνας τὰς ἐλπίδας. Ἀσθενὴς ὢν γέρων, ἐξαντληθεὶς ὑπὸ τῶν μόχθων τηλικαύτης ἐπιχειρήσεως, ἐξέπνευσεν ἐν Ἀγκῶνι εὐχόμενος ὑπὲρ τῶν χριστιανῶν τῆς Ἑλλάδος καὶ συνιστῶν εἰς τὴν Εὐρώπην ν' ἀναλάβῃ τὸν ἅγιον ἐκεῖνον ἀγῶνα. Ὁ θρησκευτικὸς ζῆλος, ὑπὸ τοῦ μεγάλου τούτου ἀνδρὸς ἐκκαυθείς, ἀπεσβέσθη μετ' αὐτοῦ· τὰ πρώτερα ἤθη, ἡ δραστηριότης τῆς ἐμπορίας ἀπεψύχραινον τὰ πνεύματα πρὸς τοὺς μακρινοὺς τούτους πολέμους. Μόνοι οἱ Ἐνετοὶ ἤθελον νὰ πολεμήσωσι, διότι εἶχον ἀνάγκην ἀμύνης. Ἡ φιλοδοξία αὐτῶν συνετέλεσεν εἰς εἰρήνην ἀφ' οὗ ἀπώλεσαν τὴν ἐλπίδα τοῦ νὰ ἐπωφεληθῶσι τοῦ πολέμου.

Οὕτω λοιπὸν οἱ Ἕλληνες εἰς τὴν ἰδιοτελῆ πολιτικὴν παραδεδομένοι τῆς Εὐρώπης ἐξηκολούθουν φωτίζοντες διὰ τῶν ἐπιστημῶν αὐτῶν τοὺς ἐγκαταλείποντας αὐτοὺς λαούς. Οἱ ἀπόστολοι οὗτοι τῶν γραμμάτων ἐν διαστήματι ὀλίγων ἐτῶν διέδωκαν τὴν γλῶσσαν αὐτῶν καὶ τὴν φιλοσοφίαν ἐν ταῖς πόλεσι τῆς Ἰταλίας. Τὰ ἀριστουργήματα τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος, ἀποκαλυφθέντα πανταχόθεν προὐξένησαν ἐνθουσιασμὸν ἀγνώστου τέως. Ὁ ἀποκλειστικὸς ζῆλος, ὅστις κατ' ἀρχὰς προσήλωσε τὰ πνεύματα εἰς τὴν ἀρχαιότητα, ἐφάνη ἐπιβραδύνων τὴν ἐθνικὴν πρωτοτυπίαν· ἀλλ' ἐφάνη ἐκμαιστέρα ὑπὸ τὴν πλουσίαν ταύτην καλλιέργειαν. Οἱ μεγάλοι ἄνδρες τοῦ δεκάτου ἕκτου αἰῶνος ἦσαν ἐν τῷ γεννᾶσθαι οἱ ἐξόριστοι τῆς Ἑλλάδος, οἱ ἐργασθέντες ὅπως παρασκευάσωσι τὴν ἐποχὴν ταύτην, ὀλίγην ἀπέλιπον δόξαν· ἅπασα ἡ δύναμις αὐτῶν ἐνυπῆρξεν ἐν τῷ λόγῳ, παροδικὴ δὲ ὡς οὗτος. Διέχεαν περὶ αὐτοὺς τὸν θαυμασμὸν καὶ τὴν ἐκτίμησιν πρὸς τὰς τέχνας· ἔδωκαν ὤθησιν εἰς τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα· ἔσωσαν ὑπὲρ τὰ ἡμίση τῶν ἀρχαίων μνημείων· ἀλλ' οὗτοι δὲν ἔπλασαν μνημεῖα. Οὕτω λοιπὸν ἡ ἀναμνησις αὐτῶν ἐξηφανίσθη ἐν τῇ δόξῃ τῶν ὑπὸ τοῦ παραδείγματος αὐτῶν μορφωθέντων ἀνδρῶν, αὐτὴ δ' ἀκριβῶς τὸ μέγεθος τῶν ὑπηρεσιῶν των συνετέλεσεν εἰς τὴν ταχυτέραν ἐξαφάνισιν παντὸς ἴχνους αὐτῶν.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ῥωμαίου ποντίφικος ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ἡρακλείας, οὐδὲν πλέον ἐκ τῆς Εὐρώπης ἐλπίζων, ὑπέστρεψεν εἰς Ἀνατολὴν ὅπως στηρίξῃ τὴν πίστιν τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν κατὰ τῶν δοκιμασιῶν τῆς δουλείας.

— Αὐτόθι μόνον, εἶπεν, ὀφείλω νὰ ἐξαγνίσω τὴν ἄλλοτε ἀδυναμίαν μου, ἣν μοὶ ἀναμιμνήσκει ἡ Ῥώμη.

Διηγοῦνται ὅτι ἔζησε χρόνον τινὰ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἢ Πελοποννήσῳ φέρων μεθ' ἑαυτοῦ πανταχοῦ τὸν ζῆλον τῆς πρὸς τοὺς ὁμοφύλους ἀγάπης του, εἰσδύων εἰς τὰ κάτεργα τῶν σκλαβῶν χριστιανῶν, ἀψηφῶν καθ' ἑκάστην τὴν πα-

νώλη καὶ τὸν ἀκινάκην τῶν Τούρκων. Πρᾶος, ἀλλὰ καὶ ἀτρόμητος, κατηύναζε τὰ θρησκευτικὰ ἐκεῖνα μίση, ἅτινα οἱ χριστιανοὶ τῶν δύο δογμάτων διετήρουν ἐν Ἀνατολῇ καὶ ὑπὸ τὸ βάρος ἔτι τῶν ἀλύσεων αὐτῶν. Παρεῖχεν αὐτοῖς ἐξίσου δαψιλῶς τὴν ἀρωγήν του, κηρύττων αὐτοῖς τὸ αὐτὸ Εὐαγγέλιον. Δὲν ἀνῆκε πλέον εἰς δόγμα τι ἀποκλειστικῶς, ἦτο χριστιανός, ἐν τῷ στόματι δ' αὐτοῦ ὁ θεῖος λόγος ἐνέπνεε ζῆλον πλήρης θάρρους καὶ ὑπομονῆς. Ἀπέθανεν ἐν μέσῳ τῶν ἱερῶν αὐτοῦ ἔργων. Οἱ Τοῦρκοι, ὑπισχνούμενοι εἰς τοὺς ἡττηθέντας Ἕλληνας τὴν ἐξαγορὰν τῆς ζωῆς αὐτῶν καὶ τὴν τέλεσιν τῶν θρησκευτικῶν αὐτῶν καθηκόντων ἐπὶ τῇ καταβολῇ ἐτησίου φόρου, ἀφήρουν τινὰ τῶν τέκνων αὐτῶν, ἅτινα ἠνάγκαζον ν' ἀλλαξοπιστήσωσιν· ἐτιμώρουν δὲ σκληρότατα πάντα χριστιανὸν ἱερέα προσπαθοῦντα νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς τοὺς ἑλληνόπαιδας ἐκείνους τὴν φρίκην πρὸς τὴν τοιαύτην ἀποστασίαν· ὁ Νικηφόρος, κατηγορηθεὶς ὅτι ἠθέλησε νὰ ἐπαναγάγῃ εἰς τὸ θρήσκευσμα τῶν πατέρων τὼν τινας τῶν ὁμήρων τούτων τοῦ Ἰσλαμισμοῦ, ἀνατραφέντων ἐν μέσῳ τῶν Ἀτζαμόγλων τοῦ Βυζαντίου, ὑπέστη φρικώδη βάσανον. Τὸ σῶμα αὐτοῦ, συντριβὲν διὰ σφύρας, ἐρρίφθη εἰς τὴν θάλασσαν, ἐκ φόβου μὴ οἱ χριστιανοὶ τιμήσωσιν αὐτὸ· ἀλλὰ τὸ ὄνομα αὐτοῦ θὰ μείνῃ καθιερωμένον ἐν Ἑλλάδι ὡς ὄνομα μάρτυρος.

Ὁ μητροπολίτης Ἐφέσου πρὶν μάθῃ τὸν ἔνδοξον τοῦτον θάνατον τοῦ Νικηφόρου, εἶχεν ἐπίσης ἀπέλθῃ τῆς Ἰταλίας ὑπ' ἄλλης ἀγόμενος ἐλπίδος. Ἐπὶ τῶν ἀποτομωτέρων κορυφῶν τῆς Ἠπείρου ἔζων ἡμιάγριοι ποιμένες, ἀπὸ μακρῶν χρόνων ὡς ἀνυπότακτοι θεωρηθέντες ὑπὸ τῶν αὐτοκρατόρων τοῦ Βυζαντίου, ἀλλ' οἵτινες οὐδέποτε μολυνθέντες δι' ἀναμίξεως αὐτῶν πρὸς ξένους βαρβάρους διετήρουν ἐν τοῖς ἤθεσιν αὐτῶν καὶ τῇ γενναιότητι ζωηρότατον τύπον τοῦ ἐθνικοῦ αὐτῶν χαρακτῆρος. Οἱ Ἕλληνες οὗτοι, ἀνίκητοι ἀλλότε ὑπὸ τῆς ῥωμαϊκῆς ἰσχύος, μόνον ὑπὸ τοῦ χριστιανισμοῦ ἐδαμάσθησαν· ὁ δὲ ζυγὸς οὗτος, ὁ μόνος, εἰς ὃν ποτε ὑπεβλήθησαν, ἐνέπνεεν εἰς αὐτοὺς σφοδρὸν μῖσος κατὰ τῆς τυραννίας τῶν Τούρκων. Παρὰ τούτοις μετέβη ὁ Θεόδωρος ζητῶν ἄσυλον. Ῥιφθεὶς ὑπὸ ἰταλικοῦ πλοίου εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Ἠπείρου, διῆλθε τὴν ἔρημον χώραν καὶ ἀφίκετο εἰς τὰ ὄρη ἄνευ ἄλλου θησαυροῦ ἐκτὸς τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τὸν ἐπισκοπικὸν αὐτοῦ θρόνον. Οἱ ἀρηΐφιλοι οὗτοι ἄνδρες, οἵτινες ἔβιουν ἐν ἐνδελεχεῖ κινδύνῳ, μεταξὺ τῶν ἐφόδων τῶν Τούρκων καὶ πασῶν τῶν ἐκ ψυχροῦ κλίματος κακουχιῶν, προσέδραμον μετὰ χαρᾶς εἰς τὸν ἱεράρχην, ὅστις ἐφάνη αὐτοῖς ἐκ θεοῦ ἀποσταλείς. Τὰ χωρία αὐτῶν εἶχον ἐμπρησθῇ κατὰ τὰς ἐπιδρομὰς τῶν βαρβάρων αὐτῶν ἐχθρῶν. Μόνον καταφύγιον εἰς τὰς οἰκογενείας αὐτῶν εἶχον τὰ κοιλώματα τῶν βράχων καὶ καλύβας τινὰς ἀτέχνως κατασκευασθείσας ἐπὶ τῶν μᾶλλον ἀπροσίτων μερῶν, καὶ ὑπὸ τῆς καταιγίδος πλητταμένας. Τὴν νύκτα κατεσκήνουν ὑπαίθριοι πλησίον ἀνημμένων πυρῶν· τὴν ἡμέραν ἐμάχοντο καθ' ἑκάστην κατὰ τῶν γιανιτσάρων, καὶ ὅτε ἔπιπτον εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν ἐχθρῶν αὐτῶν ἐθανατοῦντο διὰ φρικωδῶν βασανιστηρίων. Ἀλλ' ἕως τότε ἦσαν ἐλεύθεροι. Ὁ βίος δ' ἐκεῖνος συνετήρει ἐν αὐτοῖς τὴν φιλοπατρίαν καὶ τὴν γενναιότητα. Ὁ Θεόδωρος ηὐχαρίστησε τὸν Θεὸν ὅτι τοιούτων βαρειῶν δοκιμασιῶν ἔμελλε νὰ μετάσχῃ, αἵτινες παρεῖχον τὴν ὑπόσχεσιν ὅτι θὰ ἐστέφοντο διὰ τοῦ μαρτυρίου.

Λέγεται ὅτι κατῴκησε μακρὸν χρόνον ἐν μέσῳ τοῦ πολεμικοῦ ἐκείνου λαοῦ, οὗ τὸ γένος διηωνίσθη ἐπὶ τῶν ὀρέων τῆς Ἑλλάδος. Ἐκεῖθεν ἐπεσκέπτετο ἐνίοτε τὰ ἱερὰ μοναστήρια, ἅτινα καλύπτουσι τὰ ὕψη τῆς ἀρχαίας Ἀρκαδίας. Ὑπεξέκαιε τὴν πίστιν τῶν ἀποτεθαρρημένων ὑπὸ τῆς καταδυναστεύσεως τῶν Τούρκων μοναχῶν. Ἐφαίνετο ἐν μέσῳ αὐτῶν ὡς εἰκών τις τῆς ἀρχαίας ἐκκλησίας· καὶ ὅτε ἐπιστρέφων ἐκ τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα ἐτέλει ἐπὶ τοῦ ὄρους τὴν θείαν ἱερουργίαν καὶ ἔμελπε τὸν ὕμνον τοῦ ἀναστάντος Χριστοῦ, εἰς τὰς λέξεις *Ἀνέστη ὁ Χριστός, Νενίκηκεν ὁ Χριστός*, οἱ ποιμένες, οἱ γεωργοί, πανταχόθεν προσδραμόντες ἐνόμιζον ὅτι ἤκουον προφητικήν τινα φωνὴν ἀγγέλλουσαν τὴν ἀπελευθέρωσιν καὶ τὴν ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλάδος. Ἐπανελάμβανον τοὺς ἱεροὺς λόγους, ἀνεμίγνυον αὐτοὺς πρὸς τὸν χαιρετισμὸν τῆς πρωΐας καὶ τὸ καληνύκτισμα τῆς ἑσπέρας. Κοινή τις εὐφροσύνη διεχέετο ἀπὸ τοῦ θυσιαστηρίου τῆς μονῆς τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου καὶ τῶν ὀρέων τῶν Ἀγράφων μέχρι τῶν ἐν τῇ κοιλάδι καὶ ὑπὸ τῶν βαρβάρων δεδουλωμένων χωρίων. Οὕτω λοιπὸν ἡ θρησκεία συνεκράτει τὸν τεθλιμμένον ἐκεῖνον λαὸν καὶ ἀνεγέννα ἐν αὐτῷ τὴν ἐλπίδα.

Ποσάκις ὁ Νικηφόρος ἐν ταῖς τραχυτέραις τῶν ἀκρωρειῶν τῆς Ἠπείρου καὶ τῆς Θεσσαλίας ἐτέλεσε τὴν θείαν λειτουργίαν ἐν μέσῳ τῶν Κλεφτῶν, ἐξημερωμένων ὑπὸ τῶν λόγων αὐτοῦ! Ποσάκις ἐνεψύχωσε τὴν εὐστάθειαν αὐτῶν ἐν μέσῳ τῶν ἀντιποίνων ἀντεκδικήσεως ἀκαταπαύστου καὶ τρομερᾶς συχνάκις ἔλαμψεν ἐν αὐτοῖς ἡ γενναιότης, ὁ οἶκτος πρὸς τοὺς ἀσθενεῖς, ὁ σεβασμὸς πρὸς τὰς αἰχμαλώτους γυναῖκας. «Ὁ ἅγιος ἀρχιερεύς, ἔλεγον, θὰ μᾶς εὐλογήσῃ.» Ἦτο ὡς ὁρατή τις συνείδησις εἰς τοὺς ἀπαιδεύτους καὶ ἀγρίους ἐκείνους ἀνθρώπους.

Ἀπέδιδεν αὐτοῖς πατρίδα διὰ τῆς θρησκείας· ὅτε δὲ οἱ πλήρεις πίστεως λόγοι αὐτοῦ παρίστανον τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Σοφίας βεβηλωμένον, τὸν χρυσοῦν σταυρὸν καὶ τὴν ἁγίαν τράπεζαν συντετριμμένα ὑπὸ τῶν ἀπίστων, πάντες ἤθελον ν' ἀποθάνωσι χριστιανοὶ καὶ ἐλεύθεροι. Πολλάκις ἐπὶ τῶν ὀρέων τῆς Ἠπείρου καὶ τῆς Θεσσαλίας καὶ ἐπὶ τῶν δειράδων τοῦ Πίνδου ἠκούετο ἐπαναλαμβανόμενον τὸ ᾆσμα τῆς πτώσεως τοῦ Βυζαντίου. Ἐν μέσῳ τῆς δουλείας καὶ τῆς ἐρημίας ἐπανελάμβανον τὴν ποιητικὴν ἐκείνην προφητείαν, ἣν διαπνέει πᾶσα ἡ ἐλπὶς τῆς χριστιανικῆς Ἑλλάδος.

Πῆραν τὴν πόλι, πῆράν την, πῆραν τὴ Σαλονίκη
Πῆραν καὶ τὴν ἁγιὰ Σοφιά, τὸ μέγα μοναστήρι,
Ποῦχε τριακόσια σήμαντρα κ' ἑξήντα δυὸ καμπάναις
Κάθε καμπάνα καὶ παπᾶς, κάθε παπᾶς καὶ διάκος.
Σιμὰ νἀβγοῦνε τάγια κι' ὁ βασιλιᾶς τοῦ κόσμου,
Φωνὴ τοὺς ἤλθ' ἐξ οὐρανοῦ ἀπὸ ἀγγέλου στόμα.
«Ἀφῆτ' αὐτὴ τὴν ψαλμῳδιὰ νὰ χαμηλώσουν τάγια.
Καὶ στεῖλτε λόγο 'ς τὴν Φραγκιὰ νἀρθοῦνε νὰ τὰ πιάσουν,)
Νὰ πάρουν τὸ χρυσὸ σταυρὸ καὶ τ' ἅγιο τὸ Εὐαγγέλιο,
Καὶ τὴν ἁγία τράπεζα νὰ μὴ τὴν ἀμολύνουν.
Σὰν τάκουσεν ἡ Δέσποινα δακρύζουν ἡ εἰκόνες
«Σώπασε κυρὰ δέσποινα, μὴν κλαίγῃς, μὴν δακρύζῃς.
Πάλε μὲ χρόνους, μὲ καιροὺς, πάλε δικά σας εἶνε.

Οὕτως ὁ μητροπολίτης Ἐφέσου συνετήρει τὴν πρὸς τὴν πατρίδα ἀγάπην καὶ τὴν ἐλπίδα τῆς ἀπελευθερώσεως ἐν μέσῳ τῶν πιστῶν καὶ ἀγνοουμένων ἐκείνων φύλων, ἅτινα μόλις εἶχον γνωρίσῃ τὴν αὐτοκρατορίαν, τὴν ἐποχὴν τῆς λαμπρότητος αὐτῆς. Παρηγορεῖτο καθ' ἑαυτὸν ἐπὶ τῇ σκέψει ὅτι ἡμέραν τινὰ ἐκ τῶν ἀγρίων ἐκείνων κρησφυγέτων, θὰ ἐξέλθωσιν οἱ ἐκδικηταὶ τοῦ σταυροῦ καὶ οἱ ἐλευθεραυταὶ τοῦ ναοῦ. Προὐτίμα τὴν τραχεῖαν ἁπλότητα καὶ τὴν ἀφελῆ αὐτῶν πίστιν τῆς μαλθακότητος καὶ τῶν νέων τεχνῶν τῆς Δύσεως. Ἔζησε μέχρις ἐσχάτου γήρατος ἐν τῇ ἀποστολῇ ταύτῃ ἐν ᾗ ὑπεστήριζεν αὐτὸν ἡ πίστις. Ἐνίοτε διὰ ξένου τινὸς ἐμπόρου ἢ μοναχοῦ Ἁγίου Ὄρους περιηγητοῦ διεβίβασεν εἰδήσεις τῆς Ἑλλάδος εἰς τοὺς ἐν Ῥώμῃ ἢ Φλωρεντίᾳ ἢ Μαντούᾳ διεσκορπισμένους συμπατριώτας αὐτοῦ. Ἐλάλει εἰς αὐτὸν περὶ τῶν ἀγρίων τούτων Ἑλλήνων, τῶν ἄλλοτε περιφρονουμένων ὑπὸ τῆς αὐτοκρατορίας, παρ' οἷς ἀνευρίσκετο ἡ πατρίς.

«Προσπαθήσατε νὰ συγκινήσητε τοὺς πεπολιτισμένους λαοὺς ὑμῶν, ἔγραφεν εἰς τὸν Λάσκαριν· ἐγὼ ἐνθουσιάζω τοὺς βαρβάρους ἡμῶν. Διαδόσατε ὑμεῖς τὰς τέχνας ἐν Εὐρώπῃ, ἐγὼ διατηρῶ τὴν θρησκείαν ἐν Ἑλλάδι.

Ἐν μέσῳ τῶν φροντίδων τούτων ἀπέθανε πλήρης ἡμερῶν. Οἱ ποιμένες τοῦ ὄρους ἔσκαψαν αὐτῷ τάφον ἐν τῷ βράχῳ, ὃν κατῴκησε. Διενείμαντο τὰ ἐνδύματα αὐτοῦ ὡς ἅγια λείψανα. Τὰ φύλλα τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ διεμοιράσθησαν εἰς τὰς νομαδικὰς οἰκογενείας τοῦ φύλου. Προσηύχοντο ἐπὶ τοῦ τάφου αὐτοῦ, εἰς ὃν οὐδέποτε κατὰ τὰς μάχας αὐτῶν καὶ τὰς φυγὰς δὲν ἀφῆκαν οἱ ὀρεινοὶ τοὺς Τούρκους νὰ πλησιάσουν. Μετὰ πολὺν χρόνον οἱ πατέρες ἐδείκνυον εἰς τὰ τέκνα αὐτῶν τὴν πέτραν ἐφ' ἧς εἶχε καθήσῃ ὁ ἅγιος ἀρχιερεύς, τὸν ξηρὸν χείμαρρον ἐν ᾧ εἶχε τελέσῃ τὴν θείαν μυσταγωγίαν, τὸ δένδρον, εἰς ὃ εἶχεν ἀναρτήσῃ εἰκόνα τινὰ τῆς Παναγίας, τὴν κορυφὴν τοῦ βουνοῦ, ἐφ' ἧς εἶχεν ἀναρριπίσῃ τὸ θάρρος τῶν Ἑλλήνων, τὴν στενὴν καὶ σκοτεινὴν κλεισώρειαν ἐν ᾗ εἶχε κατορθώσῃ νὰ χαρισθῇ ἡ ζωὴ εἰς τοὺς ἐν πεδιάδι συλληφθέντας τούρκους αἰχμαλώτους· ἡ δ' ἀνάμνησις ἑνὸς ἀνθρώπου διετήρει ὁλόκληρον λαόν.

Ἐν ᾧ ἡ Ἑλλὰς ἀνεκαινίζετο βραδέως διὰ τῆς βαρβαρότητος, αἱ ἀρχαῖαι αὐτῆς τέχναι ἐφώτιζον τὴν Δύσιν. Ἡ τυπογραφία προστατευθεῖσα κατ' ἀρχὰς ὑπὸ τῆς ποντιφικῆς αὐλῆς ἐγνώριζεν εἰς τὴν Εὐρώπην τἀριστουργήματα τῶν Ἀθηνῶν, ἡ ἄγνοια διεσκεδάζετο ὑπὸ τῆς λάμψεως τῶν θεσπεσίων ἐκείνων προτύπων. Οὕτω συνετελεῖτο ἡ εὐτυχὴς ἐπανάστασις, ἣν εἶχεν ἀναγγείλῃ ὁ Λάσκαρις. Οὗτοι, εὐχαριστημένος ὢν ὅτι συνήργησεν εἰς τὸ μέγα τοῦτο ἔργον, εἶχεν ἀκαταπαύστως πρὸς τὴν Ἑλλάδα ἐστραμμένα τὰ ὄμματα. Τὸ αἴσθημα τοῦτο ἦτο ἀκμαιότερον ἔτι ἐν τῷ γηραιῷ λάτρει τοῦ Πλάτωνος, τῷ Γεμιστῷ, ἐκδιωχθέντι τῆς δεδουλωμένης αὐτοῦ πατρίδος. Ἡ Ῥώμη οὐδ' αὐτὴ ἡ Φλωρεντία κατώρθωσαν νὰ κρατήσωσιν αὐτόν. Προὐτίμησε νὰ περατώσῃ τὸν βίον αὐτοῦ ὑπὸ τὴν δεσποτείαν τῶν Τούρκων ἐν μέσῳ τῶν ἐρειπίων τῶν Ἀθηνῶν. Ὑπὸ θελγήτρου ἀκατανικήτου ἑλκυόμενος ἠθέλησε ν' ἀποθάνῃ ἐν τοῖς ἱεροῖς αὐτοῦ τοπίοις, ὡς οἱ ἱερεῖς ἐκεῖνοι τῆς πολυθείας, οἵτινες ἐν μέσῳ τῆς ἀνατροπῆς τῶν εἰδώλων αὐτῆς, κρημνισθέντων τῶν ναῶν καὶ σβεσθείσης τῆς φλογὸς τοῦ βωμοῦ, δὲν ἠδύναντο ν' ἀποσπασθῶσι τοῦ χώρου, ἐν ᾧ ἐλάτρευσαν τὰς ἐκλιπούσας θεότητας.

Ὁ Λάσκαρις καίτοι μὴ συμμεριζόμενος τὴν τυφλὴν ταύτην λατρείαν πρὸς τὸ παραμεμορφωμένον ἔδαφος τῆς Ἑλλάδος, ἠθέλησε νὰ πλησιάσῃ εἰς τὴν ἀτυχῆ αὐτοῦ πατρίδα. Ἐκπληρώσας ἐν Φλωρεντίᾳ, Ῥώμῃ, Μαντούᾳ τὸ εὐγενὲς ἔργον τῆς πολλαπλασιάσεως, τῆς διαδόσεως τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῆς ἑλληνικῆς φιλοσοφίας, ὅτε εἶδε νέαν γενεὰν σχηματιζομένην περὶ αὐτόν, ὅτε ἐβεβαιώθη ὅτι ἡ ἀνεκτίμητος παρακαταθήκη ἡ διὰ τῶν ἀγώνων αὐτοῦ διατηρηθεῖσα ἦτο τοῦ λοιποῦ κτῆμα τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, μεθ' ὅλην τὴν εὔνοιαν τῶν δημοκρατιῶν καὶ τῶν ἡγεμόνων τῆς Ἰταλίας ἐπέστρεψεν εἰς Σικελίαν. Προὐτίμησε τὴν χώραν ταύτην ὡς τελευταῖον αὐτοῦ ἄσυλον διότι ἐλάμβανε ταχύτερον εἰδήσεις ἐξ Ἑλλάδος καὶ ἠδύνατο ἐνίοτε νὰ δέχηται καὶ προστατεύῃ δυστυχεῖς τινας συμπατριώτας αὐτοῦ διαφυγόντας τὴν καταπίεσιν τῶν βαρβάρων. Ἡ Σικελία ἦτο εἰσέτι ἀμαθὴς καὶ ἀπολίτιστος, αἱ δὲ βιοτεχνίαι ἦσαν πάντῃ ἐγκαταλελειμμέναι, αἱ ἐπιστήμαι ἄγνωστοι, ἡ χρῆσις τοῦ χάρτου ἄγνωστος. Ὁ Λάσκαρις διὰ μόνης τῆς παρουσίας αὐτοῦ ἵδρυσεν ἐν τούτοις σχολὴν διάσημον μετ' οὐ πολὺ γενομένην, καὶ ἐλκύσασαν μαθητὰς ἐκ πάσης τῆς Ἰταλίας πόλεως, καὶ τῶν ἄλλων τῆς Εὐρώπης χωρῶν καὶ αὐτῶν ἔτι τῶν Βρεταννικῶν νήσων.

Αὐτόθι, ὁ γενναῖος οὗτος Ἕλλην, ὑπὲρ τὰ τριάκοντα ἔτη μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὡμίλει περὶ τῶν θλιβερῶν αὐτοῦ ἀναμνήσεων καὶ τῶν εὐγενῶν αὐτοῦ ἐλπίδων συμπληρωθεισῶν σχεδόν. Εἶχεν ἴδῃ ἐν τῇ μακρᾷ ἐκείνῃ περιόδῳ τοῦ χρόνου πολλὰ σχέδια γενόμενα ἐν Εὐρώπῃ πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος· οἱ ποντίφικες τῆς Ῥώμης εἶχον συχνάκις ἀπαιτήσῃ, οἱ δὲ βασιλεῖς εἶχον ὑποσχεθῇ αὐτήν. Ἀλλ' οὐδὲν ἐγένετο. Ὁ θάνατος τοῦ Μωάμεθ ἀπήλλαξε τὴν Ἰταλίαν τοῦ τρόμου, ἀλλ' ἀφῆκε τὴν Ἑλλάδα ἐν τοῖς σιδηροῖς δεσμοῖς τοῦ Βεγιαζήτ.

Ἐν τούτοις τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα εἶχε φωτισθῆ· αἱ τέχναι εἶχον συντελέσῃ ταχείας προόδους· θαυμασία κατ' ἀρχὰς βιομηχανία εἶχε καταστῇ σχεδὸν δημώδης. Ὁ Λάσκαρις ἐλάμβανεν ἐκ Ῥώμης ἢ Ἐνετίας τὰ ἔργα ἐκεῖνα, ὧν εἶχε κομίσῃ εἰς Ἰταλίαν τὰ πολύτιμα χειρόγραφα, διὰ τέχνης ἀφθάρτου νῦν πολλαπλασιασθέντα. Ἡμέραν τινά, ἐν μέσῳ ὧν τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἰς οὓς ἠρμήνευε τὸ θεῖον χωρίον τοῦ Πλάτωνος διηγουμένου, ὑπὸ μυθικὸν περίπου τύπον, ἀρχαίους τῆς Αἰγύπτου θρύλους περὶ τῆς νήσου Ἀτλαντίδος, ἔμαθεν ὅτι γενουήνσιός τις πρῳρεὺς ἀνεκάλυψεν ἄρτι νέον κόσμον καὶ ἀνεῦρε τὸ ἕτερον ἡμισφαίριον, ὅπερ οἱ ἀρχαῖοι αἰῶνες εἶχον γνωρίσῃ, ὁ δὲ Πλάτων μαντεύσῃ. Λαμπρὰ ἐποχὴ τῆς νεωτέρας ἱστορίας! Εὐτυχὴς ἡλικία τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, καθ' ἣν αἱ νέαι ἔτι καὶ ἀφελεῖς ψυχαὶ ἀπήλαυον ἀκαταπαύστως τῆς ἐκ τῆς ἐπιστήμης ἡδονῆς καὶ τῆς ἐκ τῶν ἀνακαλύψεων συγκινήσεως!

Ὁ Λάσκαρις, οὗ τὴν ζωηρότητα τῆς φαντασίας δὲν ἴσχυσε νὰ ἐξασθενίσῃ τὸ γῆρας, ἔχυσε δάκρυα μαθὼν τὴν νέαν ταύτην κατάκτησιν τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος. Ἐν τοῖς τελευταίοις χρόνοις τοῦ βίου αὐτοῦ συνδιελέγετο πολλάκις μετὰ τῶν νέων μαθητῶν αὐτοῦ περὶ τῆς μεγάλης ταύτης ἐπαναστάσεως τοῦ κόσμου διεξήρχετο μετ' αὐτῶν πᾶν ὅ,τι μέγα καὶ νέον εἶχε συντελεσθῇ ἀπὸ τριακονταετίας ἐν Εὐρώπῃ, τὴν ἀναγέννησιν τῶν γραμμάτων, τὴν ἀνεύρεσιν τοῦ πνεύματος τῶν ἀρχαίων, τὴν ἐκ τῆς κατανοήσεως τῶν σκέψεων αὐτῶν παραγωγὴν νέων, τὴν μεγέθυνσιν τέλος τοῦ σύμπαντος, καθ' ἣν ἐποχὴν ἐφωτίζοντο τὰ πνεύματα.

Ὁ Λάσκαρις ὑπὸ τῶν σκέψεων τούτων κατεχόμενος καὶ ὑπὸ τοῦ προσηλυτισμοῦ τῶν τεχνῶν ἐμπνεόμενος, πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ὡδήγησεν ἡμέραν τινὰ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ εἰς τὸ μέρος ὅπου τὸ πρῶτον ἀπέβη, φεύγων ἐκ Κωνσταντινουπόλεως. Ἐν αὐτοῖς ἔβλεπε τοὺς διαδόχους τῶν γενναίων ἐκείνων Ἰταλῶν, οἵτινες τότε παρέσχον αὐτῷ ἀρωγήν. Ὁ ἐνθουσιωδέστερος πάντων, ὁ θερμότερον ζῆλον ὑπὲρ τῶν τεχνῶν τῆς Ἑλλάδος ἔχων ἦτο ὁ νέος Βέμβος, υἱὸς τοῦ γερουσιαστοῦ τῆς Ἐνετίας, πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ ὁποίου ὁ Λάσκαρις εἶχεν ἄλλοτε δικαιολογήσῃ ἐπ' αὐτῆς ταύτης τῆς παραλίας τὰς ὑπὸ τῆς πτώσεως τῆς Ἑλλάδος συκοφαντηθείσας τέχνας καὶ ἐπιστήμας αὐτῆς.

Ὁ σοφὸς γέρων ἠρέσκετο ν' ἀνακαλῇ τὴν ἀνάμνησιν ταύτην, καὶ νὰ ἐπαναλαμβάνῃ τὰς πρώτας διαλέξεις, βέβαιος ὢν ὅτι μετέδιδεν αὐτὰς εἰς τὴν αἰωνιότητα ὡς ἐνεπιστεύετο αὐτὰς εἰς τὴν μνήμην, εἰς τὴν εὐφυΐαν τῶν μαθητῶν αὐτοῦ.

— Μετ' ὀλίγον ἀπολείπω τὸν βίον· οὐδὲν ἔργον ἐμὸν ἀφίνω· ἀλλ' ἐδίδαξα ὑμᾶς τὸν ἔρωτα τῶν τεχνῶν καὶ τῶν εὐγενῶν αἰσθημάτων, ἅτινα ἐμπνέουσι αὐτάς. Μετὰ τὸν θάνατόν μου ἐπιστρέψατε εἰς τὴν πατρίδα σας· ἐν τῷ σταδίῳ τῶν τεχνῶν καὶ τῆς διανοίας συνεχίσατε τὴν κίνησιν ταύτην τῆς Εὐρώπης, τὴν ἐκ τῆς Ἰταλίας ἀρξαμένην. Πόσαι νέαι ἰδέαι θ' ἀνατείλωσι! Ποίας δόξας ὑμεῖς αὐτοὶ θὰ μετάσχητε! Τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα, θερμανθὲν ὑπὸ τῆς ἀρχαιότητος, ἀναβράζει πανταχοῦ. Ὁ διδάσκαλος ἡμῶν Πλάτων εἶπεν ὅτι αἱ εἰς τὴν ζωὴν ἀφικνούμεναι ψυχαὶ ἀνευρίσκουσιν ἐξ ἀναμνήσεως ὅτι ἐγίνώσκον ἐν ἄλλῳ κόσμῳ καὶ ὅτι ἡ μάθησις εἶνε ἀνάμνησις. Οὕτω τὸ πνεῦμα τῆς ἀρχαιότητος καθίσταται καθ' ἑκάστην ἡ ἔμπνευσις τῶν νεωτέρων χρόνων. Ὅταν θ' ἀπολαύσητε τῆς εὐτυχοῦς ταύτης ἐπαναστάσεως, ὅταν θὰ συμμετέχητε τῆς δόξης αὐτῆς, ἀναλογίζεσθε τὴν Ἑλλάδα δούλην καὶ δυστυχῆ· ἀναμιμνήσκεσθε τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν τὸ πλοῖον ἡμῶν ἐκόμισεν ὑμῖν τὰ μνημεῖα τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. Ἡ Εὐρώπη δὲν θ' ἀναγνωρίσῃ ἐπὶ τέλους τὴν ὀφειλὴν τῆς εὐγνωμοσύνης, ἣν ἔχει πρὸς τὴν πατρίδα ἡμῶν; Πρέπει ν' ἀναμείνωμεν ὅπως ὁ νέος οὗτος κόσμος, ὁ μόλις ἐκ τοῦ ὠκεανοῦ ἐξελθών, ἐκπαιδευθείς, ἡμέραν τινὰ ὑπὸ τῶν τεχνῶν ἡμῶν, ὧν οὐδὲ τὸ ὄνομα κἂν γινώσκει, αἰσθανθῇ οἶκτον πρὸς τὰ δεινὰ ἡμῶν καὶ ἀποστείλῃ τοὺς στρατιώτας αὐτοῦ καὶ τὴν ἐλευθερίαν; Ὁ πολιτισμὸς εἴμαρται νὰ κάμῃ τόσον μακρὰν περιδρομὴν πρὶν ἐμφανισθῇ ἐπὶ τῆς γῆς ταύτης, ἐξ ἧς τοσάκις ἐξῆλθε; Ναί, ἐξηκολούθησεν ὁ Λάσκαρις μετὰ προφητικῆς τινος θερμότητος, ἡ Εὐρώπη ὅλη δὲν θὰ ἐγκαταλίπῃ τὴν δόξαν ταύτην. Ἡμέραν τινὰ ὁ ἐνθουσιασμὸς τῶν τεχνῶν θὰ ἐξεγείρῃ ἐκδικητὰς ἡμῶν ἐκ τῶν κληρονόμων τοῦ πνεύματος τῶν πατέρων ἡμῶν.

Ὁ γέρων δὲν ἐπέζησε πολὺ τῆς ἀγορεύσεως ταύτης. Τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐθρήνησεν ἡ Σικελία, εἰς ἣν παρέσχε τὴν ἰδέαν πρωτοτέρου πολιτισμοῦ καὶ βίου βελτίονος. Οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ διεχύθησαν ἀνὰ τὴν Εὐρώπην, φέροντες μεθ' ἑαυτῶν τὴν ἀνάμνησιν τῶν λόγων αὐτοῦ καὶ τὴν εὐτυχῆ ἐκείνην παράδοσιν τῆς Ἑλλάδος, ἥτις ἔζη ἐν αὐτῷ. Ἐπὶ μικρὸν ἐφαίνετο ἐν Μεσσήνῃ, ἐν τῷ ναῷ τῶν Καρμιλιτῶν, μαρμαρινὸς τάφος, ὃν οἱ πρῶτοι τῆς πόλεως πολῖται ἀνήγειραν εἰς τὸν Λάσκαριν· ἀλλὰ τὸ μνημεῖον τοῦτο παραμεληθὲν βραδύτερον κατεστράφη ἀνεπιστρεπτεί. Διότι ἡ ἀδιαφορία εἶνε καταστρεπτικωτέρα τοῦ χρόνου, ὁ δὲ σωτὴρ τῶν τεχνῶν τῆς Ἑλλάδος Λάσκαρις, εἰς ὃν ἡ Εὐρώπη τηλικαύτην ὀφείλει εὐγνωμοσύνην οὐδὲν ἴχνος αὐτοῦ ἀπέλιπεν ἡ ἀναμνήσεις τινὰς μόνον ὑπὸ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ μεταδοθείσας καὶ ἃς ἐπεχειρήσαμεν νὰ περισυναγάγωμεν.

Τέλος.

(VILLEMAIN)

ΠΕΡΑΝ ΤΟΥ ΙΣΘΜΟΥ

ΕΝΤΥΠΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ

Η'.

Παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Χελμοῦ, ἐγγὺς τῶν ὑδάτων τῆς Στυγός.

Ἀφῆκα μετά τινος λύπης τὰς ὡραίας τοῦ Φενεοῦ τοποθεσίας. Ἀπὸ τῶν ὑψηλοτάτων κορυφῶν τῶν πρὸς δυσμὰς καὶ βορρᾶν ὀρέων εἶδον τὸ ὕστατον διὰ τῶν πυκνῶν δένδρων τὴν λίμνην, καὶ ἐτράπην εἶτα πρὸς τὴν ἀρχαίαν Νώνακριν, ἀφεὶς μετὰ τοῦ Φενεοῦ, καὶ τὴν Κορινθίαν.

Ἤδη εἶχον εἰσέλθει εἰς τὴν ἐπαρχίαν τῶν Καλαβρύτων, καὶ τὸν πρῶτον αὐτῆς δῆμον, τὸν τῆς Νωνάκριδος, οὕτω κληθέντα ἐκ τοῦ ἀρχαίου ὀνόματος. Εἰς τὴν Νώνακριν, ἥτις ἦν Ἀρκαδία τὸ πάλαι, ὑπῆρχον τὰ ὕδατα τῆς Στυγός, εἰς ἃ ὤμνυον ἀλύτους ὅρκους καὶ αὐτοὶ οἱ ἀθάνατοι τοῦ Ὀλύμπου. Τὰ ὕδατα μένουσιν· οἱ ὅρκοι ὅμως τῶν θεῶν παρῆλθον· ἦσαν ψευδεῖς ὅπως καὶ τὸ κράτος των.

Δὲν εἶναι ἄγαν εὐχερὲς νὰ ἴδῃ τις ἐγγύτατα τὴν Στύγα. Ὁ φοβερὸς ποταμός, τὸ ῥυάκιον μᾶλλον, κρύπτεται εἰς τὰ ὕψη τοῦ Χελμοῦ, ἐξ οὗ ῥέει, καὶ εἰς τὰ ἔγκατα σπηλαίων καὶ χαραδρῶν σχεδὸν ἀπροσίτων. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ὑπελόγιζον, φαίνεται, πολὺ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ἐντυπώσεων. Ἀποδόντες εἰς τὸ μυστηριῶδες νᾶμα ἰδιότητας ὑπερφυσικὰς ἐσκόπουν πιθανῶς ν' αὐξήσωσι τὴν ἐκ τῆς τοποθεσίας κατάπληξιν τοῦ θεατοῦ, νὰ ἐμπνεύσωσιν αὐτῷ φόβον καὶ σέβας, ἴσως δὲ καὶ νὰ ἐκδηλώσωσιν ἐν παραστάσει οἱονεὶ συμβολικῇ ὅτι δυσκόλως πρέπει νὰ ὀμνύῃ τις, ἀφοῦ τόσῳ δυσχερής, τόσῳ ἐπίπονος καὶ ἐπικίνδυνος ἅμα ἀποβαίνει ἡ εἰς τὰ ὕδατα τοῦ ὁμοτικοῦ ῥυακίου προσπέλασις.

Εἰς τὴν Στύγα δύο ἄγουσιν ὁδοί. Ἡ μὲν διὰ τοῦ χωρίου Σόλου, ὅπερ εἶναι καὶ ἡ πρωτεύουσα τοῦ δήμου Νωνάκριδος, ἡ δὲ διὰ τῶν ὑψηλοτάτων κορυφῶν τοῦ Χελμοῦ. Πρέπει ν'ἀνέλθῃ τις εἰς τὸ ὄρος, νὰ προσπελάσῃ ὅσῳ δυνηθῇ ἐγγύτερον τὸ ἰδιότροπον νᾶμα, νὰ κατέλθῃ εἶτα δι' ἐπισφαλοῦς ἀτραποῦ πρὸς τὴν χαράδραν καὶ τὸ ὑποκείμενον σπήλαιον, καὶ νὰ θεωρήσῃ οὕτω ἐκ τῶν κάτω τὸ ἐκ τῆς κορυφῆς τοῦ Χελμοῦ ἐξορμῶν ὕδωρ, ὅπερ, καίτοι ἐξερχόμενον ἐν ποσότητι, ἀφανίζεται πρὶν ἢ κατέλθῃ εἰς τὴν γῆν. Ἀντὶ ὄγκου ὕδατος, ὃν εὐκρινῶς βλέπει ὁ θεατὴς χυνόμενον ἄνωθεν, εἰς τὴν γῆν βλέπει πιπτούσας ψεκάδας μόνον. Τί γίνεται τὸ πολὺ τοῦ ὕδατος, τὸ στίλβον ὑπὸ τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου; Τοῦτο ἦτο τὸ αἴνιγμα, ὅπερ θὰ ἐξεμεταλλεύοντο ἴσως οἱ πάλαι, καὶ οἱ νεώτεροι πιθανῶς, ἐὰν ἠδύναντο. Τὸ πολὺ τοῦ ὕδατος χάνεται κατὰ τὴν πτῶσιν, εἴτε εἰσδῦον εἰς προεξοχήν τινα τοῦ βράχου, εἴτε σκορπιζόμενον ὑπὸ τοῦ ἰσχυροῦ ἀνέμου, διαρκῶς σχεδὸν μαστίζοντος τὰ ὕψη τοῦ Χελμοῦ. Οἱ χωρικοὶ βλέποντες τὸ ὕδωρ ἐξερχόμενον ἐν ποσότητι, μὴ βλέποντες ὅμως αὐτὸ πῖπτον ἐπὶ τῆς γῆς, ἔπλασαν μυρίας ὑποθέσεις, ὧν αἱ περιεργότεραι εἶναι, ὅτι τὸ ὕδωρ ἐκεῖνο εἶναι «τὸ ἀθάνατο νερὸ» καὶ ὅτι αἱ εἰς τὴν γῆν καταπίπτουσαι ψεκάδες δὲν εἶναι ἐκ τοῦ ὕδατος τῆς Στυγός, ἀλλ' ἄλλου ὕδατος ἀναβλύζοντος τίς οἶδεν ἐκ ποίας σχισμῆς τοῦ φοβεροῦ βράχου. Τοιαύτας φαντασίας καὶ προλήψεις ἐνεθάρρυνον παρὰ τοῖς ἁπλουστέροις καὶ φυσικά τινα φαινόμενα. Ἐνίοτε λ. χ. ὅταν πνέῃ ἄνεμος ἰσχυρός, τὸ ὕδωρ τῆς Στυγὸς σκορπιζόμενον, ἐκ τῆς ὁρμῆς τοῦ πνεύματος, μεταβάλλεται εἰς ὑγρὰν ὁμίχλην περιβάλλουσαν τὸν κάθετον κρημνόν. Κρότοι ὑποχθόνιοι ἀκούονται παρὰ τὴν βάσιν τοῦ βράχου, ἔνθα χαίνει εὐρὺ σπήλαιον. Οἱ χωρικοὶ βεβαιοῦσιν ὅτι ἐκεῖ ἀκούονται στόνοι διαρκεῖς, ἤχοι τυμπάνων καὶ φωναί. Ἡ ἑρμηνεία δὲν φαίνεται δυσχερής. Οἱ βίαιοι ἄνεμοι ὁρμῶσιν εἰς τὰ ἔγκατα τῶν σπηλαίων καὶ τῶν ὀπῶν· συρίζουσι κατὰ τὴν ὁρμητικὴν φοράν των καὶ ἀποτελοῦσι τοὺς ἤχους, οὓς ἡ ἄγνοια καὶ μᾶλλον ἡ προκατάληψις ἀπέδιδεν εἰς δυνάμεις ὑπερφυσικάς.

Εἰς τὰ ὕψη τοῦ Χελμοῦ μοὶ ἦτο ἀδύνατον ν' ἀνέλθω. Καὶ ἡ ὥρα τοῦ ἔτους εἶχε παρέλθει καὶ ὁδηγὸν δὲν ἦτο εὐχερὲς νὰ ἐπιτύχω. Ἤλπιζον ὅμως ὅτι εἰς τὸ χωρίον Σόλο θὰ εὕρισκον τοὺς ὁδηγούς, ὧν εἶχον ἀνάγκην, καὶ ἄνευ τῶν ὁποίων ἀδύνατον ἀποβαίνει εἰς τὸν ξένον νὰ προχωρήσῃ. Τούτου ἕνεκα διηυθύνθην ἐκ Φενεοῦ εἰς τὴν Νώνακριν, μετὰ τετράωρον δὲ κοπιώδη πορείαν ἀφικόμην εἰς τὸ τερπνὸν χωρίον Σόλο. Ὁ Σόλος εἶναι ἀρίστη ἐν ὥρᾳ θέρους διατριβή. Ἔχει ἄφθονα καὶ ὑγιείστατα ὕδατα καὶ φυτείαν πλουσίαν ὡραίζουσαν ἐπὶ μᾶλλον τὴν τερπνότητα τῆς ὀρεινῆς θέσεως. Ἐκεῖθεν τῆς χαράδρας, ἣν σχίζει μετὰ βοῆς ῥέων ὁ ποταμὸς Κρᾶθις, ὑψοῦται ὄρος ἀπότομον παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ ὁποίου εὕρηνται ἐσπαρμένα χωρίδια καὶ κῶμαι. Ἀτυχῶς ὁ Σόλος ἐρημοῦται ὁσημέραι. Οἱ κάτοικοι ἐτράπησαν πρὸς τὰς πεδιάδας, καὶ ἤδη βλέπει τις πληθὺν ἠρειπωμένων οἴκων, οἱ κύριοι τῶν ὁποίων κατέλιπον τὸ ὀρεινὸν χωρίον ζητήσαντες ἐργασίαν εἰς τὰς πρὸς τὸν κόλπον ἀκτὰς τῆς Κορινθίας καὶ ἀλλαχοῦ. Ἐνίοτε ἔρχονται ὅπως ἴδωσι τὰς ἑστίας των· ἀλλ' ἀμφιβάλλω ἐὰν δύνανται νὰ τὰς ἀναγνωρίσωσι πλέον, ὑπὸ τὸν χόρτον ὅστις φύεται παρ' αὐτάς.

Πρὸ τῶν κλασικῶν ἀναμνήσεων τῆς Στυγός, πᾶν ἀντικείμενον σύγχρονον μοὶ ἐφαίνετο δευτερεῦον. Ἥμην ἐγγὺς τῶν πεφημισμένων ὑδάτων καὶ ἀνεμιμνησκόμην πασῶν τῶν παραδόσεων, μεθ' ὧν συνεδέθη ὁ ἐπίγειος καὶ ὑποχθόνιος ποταμός. Ἐπόθουν διακαῶς νὰ τὸν ἴδω ἐγγύτατα, καὶ νὰ πίω ἐκ τῶν ὑδάτων του, ἅτινα οἱ ἀρχαῖοι ὑπελάμβανον θανατηφόρα. Εὐτυχῶς δὲν εἶχον ὁρκισθῆ εἰς τὴν Στύγα ὅτι θὰ ἔπινον ἐξ αὐτῆς, ἄλλως θὰ παρέβαινον τὸν φρικτὸν ὅρκον, καθ' ὅσον ἐγένετο ἀδύνατον νὰ προσπελάσω τὸ νᾶμα, καὶ νὰ ψηλαφήσω τὸν βράχον ἀφ' οὗ κρημνίζεται. Ἀληθῶς φρονήσεως ἔργον εἶναι νὰ μὴ ὁρκίζηταί τις....

Ἐν τῇ ἀδυναμίᾳ νὰ φθάσω τὸν κρημνόν,' ἠρκέσθην νὰ τὸν θεωρήσω πόρρωθεν. Μοὶ εἶπον ὅτι εὐκρινέστατα ἠδυνάμην νὰ ἴδω τὸν βράχον, καὶ ἴσως τὸ ὕδωρ ἀπὸ θέσεώς τινος ἔξωθεν τοῦ χωρίου Σόλο, κατὰ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου, ἰδίως ὅτε αἱ ἀκτῖνες φωτίζουσαι πρῶτον καὶ ἀμέσως τὸν ὑψηλότατον βράχον, μαρμαίρουσιν ἐπὶ τοῦ χεομένου ἀπὸ τοῦ κρημνοῦ ὕδατος. Περίλυπος ἤκουσα τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἐπὶ τόπου μεταβάσεως. Τὴν νύκτα διῆλθον ἀνησύχως. Ἔβλεπον καθ' ὕπνους τὴν Στύγα, καὶ τοὺς Ἀρκάδας ὀμνύοντας εἰς τὰ ὕδατά της. Ἐν τῇ ὁρμῇ πόθων ἀχαλινώτων ὁ χρονόληρος ἐκεῖνος Ζεὺς ἰδοὺ ὀμνύων πρὸ περικαλλοῦς γυίνης θεότητος καὶ εἰς τὰ ὕδατα τῆς Στυγός, νὰ τηρήσῃ πίστιν, ἀνάξιος πάσης πίστεως τὴν ὥραν ἐκείνην. Ὑπὸ τοῦ μητρικοῦ φίλτρου ἐλαυνομένη ἡ Θέτις, ἰδοὺ ἔρχεται εἰς τὰ ὕδατα τῆς Στυγός, καί, κρατοῦσα ἀπὸ τῆς πτέρνης τὸν Ἀχιλλέα, βαπτίζει αὐτὸν εἰς τὰ νάματα ὅπως τὸν καταστήσῃ ἄτρωτον. Βραδύτερον ἀπέθανεν ὁ Ἀχιλλεύς· ἀλλ' ἐτρώθη εἰς τὴν πτέρναν, ἥτις μόνη ἀπέμενε τρωτή. Πόσας ἀνεκάλει ἀναμνήσεις τὸ περίεργον καὶ ἐπίφοβον ὕδωρ; Δὲν ἦτο μόνον ῥέουσα πηγή· ἦτο καὶ παραδόσεων μυθολογικῶν πηγή, ὁτὲ μὲν καλλυνομένων ὑπὸ τῆς ὑψίστης ποιήσεως, καὶ ἄλλοτε ζοφουμένων ὑπὸ βαθυτάτων ἀλληγοριῶν, ὑφ' ἃς ἐκάθευδεν ἡ ἀλήθεια καὶ ὁ παραδειγματισμός.

Οὐδὲν ὕδωρ ἀπὸ τῆς ἀρχαιοτάτης ἐποχῆς ἄχρι τῶν σημερινῶν χρόνων ὑπελήφθη παραγωγὸν τηλικούτων θαυμασίων ἢ ἐνέχον τοσαύτας ὑπερφυσικὰς ἰδιότητας, ὅσῳ τὸ ὕδωρ τῆς Στυγός. Ἔλυε τὰ μέταλλα, ἐφόνευεν ἀνθρώπους καὶ κτήνη, συνέτριβε τὰ μετάλλινα καὶ ὀστέινα δοχεῖα, καὶ μόνην τὴν ὁπλὴν τοῦ ἵππου δὲν ἴσχυε νὰ βιάσῃ. Ὑπὸ τοιαύτας διατελῶν ἐντυπώσεις, ἐκίνησα τὴν αὐγήν, πρὶν ἢ ἐπιφανῇ ὁ ἥλιος, ὅπως ἴδω τὸν βράχον καὶ τὸ ὕδωρ. Εἰς τὴν θέσιν, ὁπόθεν θεᾶται ἡ Στύξ, ἔφθασα καθ' ἣν στιγμὴν ὁ ἀνατείλας ἥλιος, ἐφώτισε πλήρως τὸν βράχον. Ἥρμοσα τὸ τηλεσκόπιον καὶ στρωθεὶς κατὰ γῆς, ἀνεζήτησα καὶ εὗρον τὸν κρημνόν. Δεξιόθεν τῆς ὑψηλοτάτης κορυφῆς τοῦ Χελμοῦ καὶ ἀριστερόθεν τοῦ παρατηροῦντος, παρά τινα χαμηλοτέραν κλίσιν τῆς κορυφῆς, ἣν καλοῦσι «Νεραϊδόρραχι», φαίνεται ἐπιφάνεια κρημνοῦ καθέτως κεκομμένου. Ἐρυθρωπὴ κοιλότης ἐμφανίζεται κατὰ μέσον τῆς ἐπιφανείας τοῦ βράχου ἐκείνου, κατὰ μέσον δὲ τῆς κοιλότητος ῥέει πένιχρὸν νᾶμα ὕδατος, διαλευκοῦν τὴν ἐρυθροειδῆ ἐπιφάνειαν. Εἶναι τὸ ὕδωρ τῆς Στυγός. Τὸ ὕδωρ διακρίνεται δυσχερῶς. Βλέπει τις ὅμως εὐκρινέστατα τὰ σημεῖα τῆς ὑγρότητος ἐπὶ τοῦ βράχου καὶ τὸν βράχον αὐτόν, πρὸς ὃν τὰ πτηνὰ μόνα δύνανται μετὰ κόπου νὰ προσπελάσωσι. Κάτωθι χαίνει τὸ στόμα τοῦ σπηλαίου. Ἐντὸς αὐτοῦ ἠχοῦσιν οἱ κρότοι, περὶ ὧν εἶπον ἤδη, καὶ παρ' αὐτὸ φύεται ἐλαχίστη χλόη, καὶ τῇδε κἀκεῖσε κλῶνες ἀγρίων δένδρων ἀπὸ τῶν σχισμῶν τῶν βράχων ἐξέχοντες. Ἡ φύσις εἶναι πένθιμος, ἀλλ' ἀγρίως μεγαλοπρεπής· τοὐλάχιστον τοιαύτην τὴν ἀντελήφθην.

Ἐὰν ἡ Στὺξ ἦτο ἡ γῆ τῆς ἐπαγγελίας, ἠδυνάμην νὰ εἴπω ὅτι νὐτύχησα νὰ τὴν θεωρήσω μακρόθεν. Ἀπὸ τῆς θέσεως ἐκείνης ἔστρεψα ὄπισθεν· διέβην ἐπὶ γεφύρας τινος τὸν ποταμὸν Κρᾶθιν, εἰς ὃν ἐκβάλλουσι τὰ μυστηριῶδη ὕδατα τῆς Στυγός, καὶ διὰ τοῦ ἀποκρήμνου βουνοῦ ἐβάδισα ὅλως ἀνάντη ὁδὸν χωρῶν πρὸς τὰ Καλάβρυτα. Ἡ τοπογραφία ἦν εὐάρεστος. Κατὰ μέτωπον εἶχον τὸν ὑψηλότατον Χελμόν, τρικόρυφον κατὰ τὴν θέσιν ἐκείνην, καὶ τὸν ἀποκρημνον βράχον τῆς Στυγός. Κάτω ἐρρόχθει διὰ τῆς χαράδρας ὁ ποταμὸς Κρᾶθις, σχηματίζων ἐνιαχοῦ ἀφρώδεις μικροὺς καταρράκτας. Κατέναντι, ἐξ ἀριστερῶν, ἔβλεπον τὸ ὡραῖον χωρίον Σόλο ἐντὸς φυτείας δαψιλοῦς καὶ παρ' αὐτὸ τὸ βουνὸν Ἅγιος Ἠλίας. Δεξιόθεν εἶχον τὸ ὄρος, ἐπὶ τῶν πλευρῶν τοῦ ὁποίου ἔβαινον καὶ χωρίδια ἐν μέσῳ κήπων καὶ δένδρων. Μυστηριώδη ἠσθανόμην λύπην προσβλέπων ἀτενῶς τὸν βράχον τῆς Στυγός, ὃν ἔχανον βαθμηδὸν καὶ καθ' ὅσον προὐχώρουν, ἄχρις οὗ εἰς καμπήν τινα τῆς ἀποκρημνοτάτης ὁδοῦ τὸν ἀπώλεσα ἐντελῶς.

(Ἕπονται τὰ Καλάβρυτα καὶ ἡ Ἁγία Λαύρα).

ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΠΑΓΑΝΕΛΗΣ

[1] Αἱ δυσχέρειαι τῆς τριώρου καὶ δυσβάτου ὁδοῦ ἀπὸ τοῦ χωρίου Σόλου ἄχρι τῆς βάσεως τοῦ κρημνοῦ τῆς Στυγός, μοὶ παρεστάθησαν, νομίζω, ἄγαν ὑπερβολικαί. Ἡ μόνη καὶ ἀκαταγώνιστος δυσχέρεια ἦν ὅτι δὲν νὐτύχησα νὰ εὕρω ὁδηγόν, τῶν κατοίκων ἀπουσιαζόντων τοῦ χωρίου κατὰ τὰς ὥρας ἐκείνας τῆς συγκομιδῆς.

ΤΟ ΖΟΥΔΙΟ

Κατὰ τὸν παρελθόντα Ὀκτώβριον εἶχον ἐξέλθει ἡμέραν τινὰ εἰς κυνήγιον. Εἶχε βρέξει ἀφ' ἑσπέρας καὶ τὸ ἔδαφος ἦτο μαλακὸν καὶ ὑπεχώρει ὑπὸ τὸ πέλμα τοῦ ὁδοιπόρου, ὡς παχύχνους καινουργῆς τάπης. Αἱ πρῶται πνοαὶ τοῦ φθινοπώρου εἶχον ἐπέλθει καὶ τὰ δένδρα ἤρχισαν νὰ γυμνῶνται τῶν χλοερῶν φύλλων των, ἅτινα κιτρινωπὰ ὑπεχώρουν εἰς τὴν ἐλαχίστην πνοὴν τῆς αὔρας. Αἱ ἄμπελοι ἦσαν ἔρημοι· οὐδεὶς ἔστρεφε νὰ ἴδῃ αὐτὰς ἀφοῦ ἐστερήθησαν τῶν γλυκέων βοτρύων των, ὡς τὴν παρακμάσασαν καλλονήν· τὸ γλεῦκος ἔβραζεν ἐν τοῖς βυτίοις καὶ ἀνέμενε τὸν *Ἅη-Δημήτρη*, ὅπως ῥεύσῃ ἀκράτητον ἐν τοῖς κυπέλλοις καὶ δροσίσῃ τὰ διψαλέα χείλη τοῦ οἰνοπότου.

Ἀφοῦ περιεπλανήθην ἐπὶ πολὺ καὶ ἔκαυσα ὀλίγην πυρίτιδα ἀνωφελῶς, ἐκάθησα περὶ μεσημβρίαν κεκοπιακὼς ὑπὸ παχύσκιόν τινα λεύκην, παρὰ τὸ χεῖλος διαυγοῦς ῥυακίου. Ἐξήγαγον ἀπὸ τῆς θηρευτικῆς μου πήρας ὀλίγον ἄρτον καὶ τυρόν, ἔρριψα τὸ ἀναλογοῦν μερίδιον εἰς τοὺς κύνας καὶ ἔφαγον τὸ ὑπόλοιπον μετὰ μεγάλης ὀρέξεως.

Μετὰ τὸ λιτὸν δεῖπνόν μου ἐξηπλώθην ὑπὸ τὴν σκιὰν τῆς λεύκης καὶ καλύψας διὰ τοῦ ψιαθίου σκιαδίου μου τὸ πρόσωπον, προσεπάθουν νὰ κοιμηθῶ.

* * *

Φαίνεται ὅμως ὅτι δὲν ἦτο πεπρωμένον νὰ κοιμηθῶ κατὰ τὴν μεσημβρίαν ἐκείνην· διότι μόλις ἤρχισε νὰ μὲ καταλαμβάνῃ ἡ νάρκη, ἡ προηγουμένη πάντοτε τοῦ ὕπνου, οἱ κύνες ἤρχισαν νὰ ὑλακτῶσι θορυβωδῶς. Ἤγειρα τὴν κεφαλὴν καὶ παρετήρησα ἐρχόμενον πρὸς ἐμὲ μὲ τὸ ὅπλον ἐπ' ὤμου τὸν ἀγροφύλακα· τὸν ἀνεγνώρισα ἐκ τοῦ μελανοῦ στεμματοφόρου σκούφου του.

— Γειά, χαρά! εἶπε πλησιάζων καὶ στηρίζων κατὰ γῆς τὸ ὅπλον του.

— Καλῶς τονε.

— Βάρεσες τίποτα;

— Ὄχι... δὲ 'ρρῆκα.

— Ἔχεις καπνό; μοὶ εἶπε πάλιν. Ἔχω ἀπὸ προχθὲς νὰ πάω 'ς τὸ χωριὸ κ'ἐκάπνκα γιὰ τσιγάρο.

— Ἔχω· πάρε, τῷ εἶπον, δίδων αὐτῷ φύλλον σιγαροχάρτου.

— Ὄχι, δὲ θέλω χαρτί· φουμάρω μὲ ποῦσι. Καὶ ἔτεινε μικρὸν καὶ λεπτὸν φύλλον ἀραβοσίτου, ὅπερ μεταχειρίζονται ἀντὶ σιγαροχάρτου οἱ πλεῖστοι τῶν χωρικῶν.

Τῷ ἔδωκα καπνὸν καὶ ἔκαμε σιγάρον. Ἀλλὰ παρετήρησα ὅτι ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ὕψωνε τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ μὲ προσέβλεπε μὲ βλέμμα περίεργον καὶ μεστὸν οἴκτου.

— Ἔλα κάτσε, τῷ εἶπον· γιατί στέκεσαι καὶ σὲ βαρεῖ ὁ ἥλιος;

— Ὄχι, μοὶ εἶπε μετὰ μειδιάματος ἀλλοκότου· 's αὐτὸ τὸ δένδρο δὲν κάθουνται οἱ ἄνθρωποι.

— Γιατί; ἠρώτησα ἐγώ.

Ἀντ' ἀπαντήσεως ἔτεινε τὴν χεῖρα καὶ μοὶ ἔδειξε τὴν ῥίζαν τοῦ δένδρου. Πέριξ τοῦ κορμοῦ τῆς λεύκης ἡ γῆ ἦτο ἐσκαμμένη καὶ ἐπ' αὐτῆς κατέκειτο σκωριῶν πλατύστομος πέλεκυς, ἐξ ἐκείνων, τοὺς ὁποίους μεταχειρίζονται οἱ ὑλοτόμοι. Παρὰ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς, ἐπὶ τοῦ κορμοῦ, εἶχον σκαφῆ 4 λάκκοι καὶ ἐν αὐτοῖς ἦσαν ἐμπεπηγμένοι 4 χονδροὶ καὶ μεγάλοι ἧλοι... Ἐτράφην καὶ παρετήρησα τὸν ἀγροφύλακα ἀπορῶν.

— Πᾶμε ἐκεῖ κάτου καὶ σοῦ λέω, μοὶ εἶπεν οὗτος.

Ἠγέρθην καὶ ἠκολούθησα αὐτὸν ὑπὸ μικρὰν ἀχυροσκεπῆ καλύβην, ἐν ᾗ μοὶ διηγήθη τὰ ἑξῆς:

* * *

«Ποὺ λές, ἐσεῖς οἱ γραμματισμένοι κάνετε πὼς τὰ ξέρτε οὔλα, μὰ τίποτα δὲν ξέρτε, μὲ συμπάθειο... Τί τῶφελος σὰν ξέρῃς γράμματα καὶ δὲν ξέρῃς νὰ φυλάξῃς τὴ ζωή σου; Ὁ ὀξωμάχος γνωρίζει καλλίτερ' ἀπὸ σένα πῶς ἡ καρυδιὰ λόγου χάρι ἢ ἠκαστανιὰ ἔχουνε βαρὺν ἴσκιο κ' ἔτσι εὔκολα δὲν πάει νὰ κάτσῃ ἀπὸ κάτου τους. Πόσοι τῶπαθαν τὸ κακό!.. Ἄλλος ἐξύπνησε κουτσός, ἄλλος μὲ ξυλιασμένα πόδια... Ἀμ τί: *ὅσα φέρν' ἡ ὥρα δὲν τὰ φέρ' οὔλος ὁ χρόνος.*

Μὲ τοῦτα θέλω νὰ σοῦ εἰπῶ πὼς τὸ δέντρο πῶγειρες νὰ κοιμηθῇς εἶνε στοιχειωμένο. Εἶδες τὰ περόνια καὶ τὸ τσεκοῦρι.... ἐδῶ καὶ δυὸ χρόνια ἐκάρφωσεν ὁ Ζούδιαρης ἐκεῖ τὸ ζουδικὸ τοῦ κατακαϋμένου τ' Ἀντώνη... Πῆγ' ἀπ' ἀγάπη τὸ δυστυχισμένο τὸ παιδί! Καὶ τί παιδί! μάλαμα! σταλιὰ νερὸ δὲν ἐθέλωνε, ποτέ του. Τὴν Κυριακή, σὰν νύφη ἐπερπάταγε 's τὸ παζάρι· τὴν καθεμερνὴ ἐδούλευε, σὰν σκυλί.—Ἐκύτταγε τὸ ἄμαιρο ὅπως-ὅπως νὰ οἰκονομήσῃ τῆς ἀδερφάδες του. Ὁ πατέρας του ἦταν ἀρωστιάρης· ποτὲ δὲν ἔβλεπε 'γειά, ὁ καψερός. Μιὰ λυκοφαμελὴ κι' οὔλοι 's τὸν Ἀντώνη κρεμώσαντε.

Μὰ εἶδες ποὺ λέει: *κάθε φτωχὸς κ' ἡ μοῖρά του.* Δὲν ἔσωναν τόσα καὶ τόσα ποὺ τράβαγε, τὸ δύστυχο, πῆγε ν' ἀγαπήσῃ κι' ὅλας. Καὶ ποιὰ ν' ἀγαπήσῃ; Μιὰ ποὺ δὲν ἦταν γιὰ δαούτονε... Ἤτανε πλούσια ἡ κόρη, μὲ γράμματα καὶ μὲ καλὰ πιθέματα[1], ἔπειτα ἤτανε καὶ ξένη. Ἐγώ—τί νὰ σοῦ εἰπῶ—ἡ ξέναις δέ μ' ἀρέσουνε καθόλου· ἀλλοιῶς εἶνε μαθημένες κι' ἀλλοιῶς 'βρέσκουν.

Ἔχω' ἀπ' αὐτό, ἡ κόρη ἦτον παιγνιδιάρα, ἀλαφαλοῦ[2]. Ἤξερε, ποὺ λές, πὼς τὸν πλούσιο ὅ,τι κι' ἂν 'ποῦν δὲν τὸν φτάνουν τὰ λόγια. Ἐμεῖς οἱ φτωχοὶ εἶνε νὰ στεκόμαστε μὴ στάξῃ καὶ μὴ βρέξῃ· κάλλιο νὰ 'βγῇ τὸ 'μάτι παρὰ τῶνομα τοῦ κοριτσοῦ σου γιατὶ πάει, κλαῖγέ το.

[1] πιθέματα=χαρακτηριστικὰ καὶ πρὸ πάντων τοῦ προσώπου.

[2] Ἀλαφαλῆς=ἐλαφρός, ἀπίκρατος.

Ὁ Ἀντώνης ἦταν ὤμορφος, πολὺ ὤμορφος νηός. Ἤξερε κάτι γραμματάκια, ἔλεγε κάποτε καὶ τὸν *Ἀπόστολο* 'ς τὴν ἐκκλησιά... Θὲς ἀπὸ-δῶ, θὲς ἀπὸ 'κεῖ ἐπιάσαν τὴν ἀγάπη.

* * *

Ἐδῶ 'ς τὰ δικά μας τὰ χωριὰ τῶχομε. Κάθε νηὸς δουλευτὴς τὰ πρῶτα λεφτὰ ποὺ θὰ πάρῃ ἀπ' τὴ δουλειά του θὰ κάμῃ μιὰ καλὴ ἀλλαξὰ ροῦχα. Ἔπειτα δὲν τόνε γνοιάζει πιὰ γιὰ λεφτά· τὰ δίνει οὖλα 'ς τὸ σπίτι του. Ἔμ καρολόγος εἶνε, ἔμ τσαγκάρης, ἔμ σκαφτιάς, τὴ πισημονὴ 'μέρα θὰ ἦνε φριγκί.[1]

Ἔτσι καὶ ὁ Ἀντώνης· μὰ τόρα τὸ παράκανε· 'γιορτὴ καθημερινὴ ἕνα τῶειχε: *καθησιὸ κ' ἀκαπὰ κ' ἀπὸ καιροῦ καζάντι.* Σ' τὸ σπίτι του ἄρχισαν νὰ πεινᾶνε.

— Γιατί, παιδί μ' Ἀντώνη, δὲν πιάνεις δουλειά; τῶλεγε, ἡ κακομοίρα, ἡ μάνα του.

— Δὲν εἶνε δουλειά· ἔλεγεν ἐκεῖνος βάζοντας τὸ κεφάλι κάτου.

Κ' ἔφευγε. Μὰ ὅποιος τὸν ἔβλεπε ἔνοιωθε πόση ντροπὴ εἶχε ποὺ ἔλεγε τὸ λόγο.... Ὄχ! κλαῖγέ τον ὅποιος πιαστῇ 'ς ἀγάπη! οὔτε δουλειὰ τηράει, οὔτε τίποτα, *τοῦ πουλιοῦ ὁ νοῦς 'ς τὸ κεχρὶ κρέμεται...*

Σὲ 'λίγο ἐμαθήθηκε ς' τὸ χωριὸ πώς ὁ Ἀντώνιος ἀγάπαγε τὴ Φροσύνη —ἔτσι ἔλεγαν τὴν κόρη.—Ὁ κόσμος, καθὼς ξέρεις, καὶ 'ς τὴν ἀγάπη ἀκόμη δὲν κατηγορᾷ παρὰ τὸ φτωχότερο· ὁ πλούσιος ὅ,τι κ' ἂν κάμῃ καλὰ καμωμένα· *τοῦ πτωχοῦ εἶνε καρύδια καὶ βροντᾶνε, τοῦ πλούσιου εἶνε σῦκα καὶ δὲν ἀκούγουνται* σὰν νὰ σοῦ λέῃ, θαρρεῖς, πῶς ὁ φτωχὸς δὲν πρέπει νἄχῃ καρδιά, δὲν ἀξίζει ν' ἀγαπάῃ!

Πολλοὶ τοῦ τὄειπαν τοῦ παιδιοῦ:

— Ὅπου δὲ φτάνει τὸ χέρι σου μὴν ἀπλώνεις.

Ἡ μάνα του, ἡ ἄμοιρη, σὰν τ' ἄκουσε τὴν ἔπιασε ὁ χτύπος[2]—ἦταν ἀρρωστιάρα κ' ἐκείνη ἡ δόλια κ' ἔμεινε τρεῖς ὧραις ξερή. Ὄχι πὼς δὲν τὄθηθελε ἡ γρηά: *θές, στραβέ, τὰ 'μάτιά σου;—μακάρι νἀειχα τῶκα·* εἴδες ποὺ λέει· ποιὸς δὲ θέλει τὸ καλό;!! Μὰ ἔνοιωθε πῶς ἦταν δύσκολο πολὺ κ' ἐφοβόταν μὴν πάθῃ κἀνένα κακό.

— Τὸ παιδίμου δὲν πάει τὸν ἴσιο δρόμο· ἔλεγε κουνιῶντας τὸ κεφάλι.

— Τί εἶν' τὸ κακὸ ποὺ σὲ συγκολλήθηκε, παιδί μου· βγάλ'το νὰ μὴ σὲ φάῃ καὶ χαθοῦμε... ἡ κόρη δὲν εἶνε γιὰ τὸ φτωχικό μας.

Τῶλεγε ἄμα τῶβλεπε ἔτσι λυπημένο. Μὰ ποὺ νὰ ἰδῇ, ποὺ ν' ἀκούσῃ ὁ Ἀντώνης!

— Μ' ἀγαπάει! ἔλεγε μέσα του.

Κ' ἔτσι μὲ τὴν ἐλπίδα 'ζοῦσε.

* * *

Πέρασαν ἔτσι κάμποσα χρόνια. Ἡ Φροσύνη ἦταν 'ς τὸν καιρό της· δεκαφτὰ χρονῶν κορίτσι.

[1] φριγκὶ=στολισμένος.
[2] Ὁ παλμός.

Ἐδῶ 'ς τὰ χωριά μας, ὅ,τι εἶνε νὰ γένῃ πρῶτα-πρῶτα θὰν τὸ μάθουν οἱ γυναῖκες· τὴν ἡμέρα ὄξω 'ς τσ' ἀργατιὲς καὶ τὸ βράδυ-βράδυ 'ς τσ' αὐλαίς τους κάθουνται καὶ τὰ ξομπλιάζουνε ἡ μία μὲ τὴν ἄλλη.

— Τῶμαθες, κυρὰ Γιαννοῦ; τὸς καὶ τὸς ὁ τάδε μὲ τὴν τάδε.

— Τί λές, καλότυχη! ἀλήθεια;

— Ναί, ναί, μὰ τὴν ψυχοῦλά μου τὴν ἁμαρτωλή!... Ἄμ, ἐγὼ τὰ μυρίστηκα ἀπὸ καιροῦ, ἀδερφή· δέ τ' τἄλεγα; κ' εἶνε—ποῦ ἦσαι—εἶνε κ' ἡ ἄλλη δουλειὰ—ἄκουγε μ' ἐμένα...

— Θέ μου, γλύτωνε, ποῦ καταντήσαμε!...

Καὶ μαγουλοτραβιῶνται τἄχα.

Ἔτσι ἐμαθήθηκε σὲ 'λίγο πὼς τὴ Φροσύνη τὴν πέρνει ἕνας ἔμπορος ἀπὸ τὴν Πάτρα.

Ὁ Ἀντώνης τῶμαθε:

— Εἶνε ψέμμα· εἶπε.

Κ' εἶχε δίκηο νὰ εἰπῇ, πὼς ἦταν ψέμμα τὸ παιδὶ ἀφοῦ ἡ κόρη τῶκανε νοήματα ἀκόμη.

Σὲ 'λίγο ἐγίνηκαν κ' ἡ ἀρρεβῶνες. Ξέρεις πῶς γένουνται ἐδῶ πέρα ἡ ἀρρεβῶνες... Δυὸ-τρεῖς πᾶνε τὴ νύχτα μὲ τὸ γαμπρὸ καὶ τὸν παπᾶ 'ς τὸ σπίτι τῆς νύφης, ἀλλάζουν τὸ δαχτυλίδι καὶ τελειώνει ἡ δουλειά. Ὁ Ἀντώνης ποῦ ν' ἀκούσῃ, ποῦ νὰ πιστέψῃ τέτοια πράμματα!

Βλέπεις, ἡ ἀγάπη στραβώνει.

* * *

Ἔπειτ' ἀπὸ 'λίγον καιρὸ ἔφθασε ὁ κόμπος 'ς τὸ χτένι. Ὁ γαμπρὸς ἤρθε κι' ὁ γάμος θὰ 'γινότανε τὴν Κυριακή.

Ἀπὸ τότες ἔπαψε κ' ἡ κόρη νὰ κάνῃ νοήματα τοῦ Ἀντώνη· ὅπου τὸν ἔβλεπε τοῦ γύριζε τῆς πλάταις... Ἄ! δὲ θέλεις ἄλλο χειρότερο πρᾶμμα ἀπὸ τὴν γυναῖκα! σήμερα μπορεῖ νὰ σοῦ λέῃ τόσα παχειὰ λόγια κ' αὔριο νὰ σοῦ κουνάῃ κλαρί:[1] *κάπου μ' εἶδες κάπου σ' εἶδα.*

Ὁ Ἀντώνης ἤτανε παιδὶ μὲ καρδιά· δὲν εἶπε τίποτα.... Μάλιστα ἐπῆγε μαζῆ μὲ τὸ συμπεθεριὸ 'ς τὴν ἐκκλησιά· ἐφίλησε καὶ τὰ στεφάνια.... Ἐγὼ ἤμουνα 'ς ἕνα στασίδι ἀντίκρυ καὶ τὸν κύτταζα. Ἤτανε κίτρινος, σὰν τὸ θειαφοκέρι· τὰ χεῖλη του ἦσαν μαραμμένα κ' ἔτρεμαν, σὰν τὸ φύλλο ποὺ τὸ δέρνει τ' ἀγέρι..... Ἐπῆγε σιγά, ἐφίλησε τὰ στέφανα, ἔπειτα ἐγύρισε κ' ἀκούμπησε σὲ μιὰ κολῶνα νὰ μὴν πέσῃ... Ἔβγαλε τὸ μαντήλι καὶ τῶβαλε 'ς τὸ στόμα του... Σὰν τῶβγαλε τὸ μαντήλι, ἤτανε 'ματωμένο.

Ἀπὸ τότες τὸ κατάλαβα.

— Κρῖμα 'ς τὸ νηό· εἶπα μέσα μου.

* * *

Ὁ Ἀντώνης, 'σὰν ἐγύρισε 'ς τὸ σπίτι, ηὗρε τὴ μάνα του σὲ μιὰ γωνιὰ νὰ κλαίῃ ....τὴν ἔτρωγαν τὰ 'φίδια τὴ φτωχή!....

— Σώπα, καϋμένη μάνα, ποὺ κλαῖς· ἔτσι ἤτανε γραφτό....Ἐγὼ τὸ ξέρω· πάντα ἄτυχος θὰ ἤμαι.

[1] Κουνάει κλαρὶ=κάνει πώς δὲ σὲ γνωρίζει.

Εἶπε τῆς γρηᾶς· κ' ἔπεσε 'ς τὴ δουλειὰ μὲ τὰ μοῦτρα. Ἤτανε ἡ ἐποχὴ ποὺ καῖνε τὰ καμίνια καὶ βγάνουν κεραμίδια. Ἐμπῆκε σ' ἕνα καμίνι σύντροφος κ' ἔβγανε παράδες. Δέκα δραχμαὶς τὸ 'μεροκάματο τοῦ 'ρχότανε.

Κ' ἡ κακομοῖρα ἡ μάνα τὸν ἐπέταγε ἀπὸ τὴ χαρά της:

— Πάει τὸ παιδί μου, ξέχασε, ἔλεγε· ὁ Θεὸς μᾶς λυπήθηκε.

Μὰ δὲν τὸ 'χάρηκε πολὺ ἡ γρηά. Μιὰ 'βδομάδα ἦταν ὅλη ἡ προκοπὴ τ' Ἀντώνη. Ἔπειτα ἄφηκε τὴ δουλειὰ κ' ἔτρεχε ἐδῶθ'-ἐκεῖθε 'ς τσ' ἐξοχαίς· οὖλο τ' ἀπόσκιαν ἔπιανε.

Μιὰ φορὰ ἔλειψε γιὰ κάμποσαις 'μέραις ἀπὸ τὸ σπίτι. Ἡ κακομοῖρα ἡ μάνα του ὑποψιάστηκε.

— Τί νὰ 'γεινε τὸ παιδί μου! εἶπε.

Κ' ἐπῆρε τσ' ἀργατιαῖς, ρωτῶντας τοὺς στρατολάταις μὴν ἀπάντησαν πουθενὰ τὸν Ἀντώνη· μὰ τίποτα· κανένας δὲν εἶδε τὸ παιδί.

Σ' τὸ χωριὸ ἔβγαλαν πῶς σκοτώθηκε μοναχό του.

* * *

Σὰν ἐγύρισε 'πίσω τὸ παιδί, ἦταν διαφορετικό. Ἐτότε ἔπαθε τὸ μεγάλο τὸ κακό! Τὰ μάτια του ἦσαν ἄγρια καὶ κόκκινα, σὰν τοῦ φονιά· ἡ φωνή του βραχνὴ καὶ τρομασμένη... Ἔλεγε κάτι λόγια ποῦ ἤτανε νὰ φρίξῃ κανείς· ἔβγανε κάτι ἀγριοφωναίς, σὰν τὸν ἄσβο....

Τῶνοιωσαν σὲ λίγο· τὸ παιδὶ ἔπαθ' ἀπ' ἀγέρι. Ὑστερώτερα εἶπαν πῶς τό εἶδαν νὰ ξεμεσημεριάζεται κάτ' ἀπὸ μιὰ ἀγριλιά·— Ξέρεις, ἡ ἀγριλιὰ ἔχει βαρὺν ἴσκιο.

Ἐμεῖς οἱ φτωχοὶ ἐδῶ πέρα γιὰ ὅ,τι μᾶς 'βρῇ δὲν ἔχουμε ἀλλοῦ νὰ τρέξουμε παρὰ 'ς τοῦ Θεοῦ τὰ χέρια....Ἡ κακομοῖρα, ἡ μάνα τ' Ἀντώνη, ἔβαλε τάμμα νὰ πάῃ ξυπόλιτη μὲ μιὰ λαμπάδα ἴσα μὲ τὸ μπόι της 'ς τὸ μοναστῆρι τσ' Ἀγιὰ-Λεούσας· ἐπῆγε μὲ τὰ γόνατα κ' ἐπροσκύνησε 'ς τὴ χάρι της, τὴν Παναγία τὴν Ἀπαντή· μὰ τίποτα. Τὸ παιδὶ ὅσω πήγαινε καὶ χειρότερα. Δὲν ἔμεινε παρὰ πετσὶ καὶ κόκκαλο ἀπὸ δαῦτο· τὰ 'μάτια του ἐγούβωσαν καὶ τὸ φῶς τους ἔμοιαζε σὰν λυχνάρι θαμπὸ μέσα σὲ σκοτεινὴ σπηλιά. Τί τὸ θές, οὔτε τὸχτροῦ σου τὸ σκυλὶ ἔτσι!....

Κάθε Κυριακὴ ποὺ τὸ πήγαιναν 'ς τὴν ἐκκλησιὰ ἐθλιβόταν ἡ ψυχὴ κανενός. Σὰν ἔβγαιναν τ' Ἅγια, ἐπήγαινε 'μπροστά, τὸ ἄμοιρο, φωνάζοντας—βόηθα, Χριστέμου! βόηθα!...Καὶ ἄπλονε τὸ χέρι του νὰ πιάσῃ τὸ φελόνι τοῦ παπᾶ μὲ ὀλπίδα, σὰν τὸν πεινιμένο τὴ σανίδα. Μὰ ὅ,τι ἔκανε νὰν τὸ 'γγιάξῃ, πράφ! ἐσωριαζότανε χάμου κ' ἐσπαρτάριζε, σὰν τὸ ψάρι 'ς τὰ κάρβουνα....

Εἶδαν κι' ἀπόειδαν ἔστειλαν νὰ φέρουν τὸ Ζούδιαρη ἀπὸ τοῦ Ἰμὰμ-Τσαούση[1].

[1] Ἰμὰμ-Τσαούση· χωρίον τοῦ δήμου Πηνείας. Ὁ Ζούδιαρης, ὅστις κατοικεῖ ἐν αὐτῷ, εἶνε πεφωτισμένος καθ' ὅλην τὴν ἐπαρχίαν. Ἀπὸ τῆς παιδικῆς μου ἡλικίας μέχρι σήμερον τρίς,

— Ἔχει τὸν Ἀνάποδο, εἶπεν ὁ Ζούδιαρης ἅμα εἶδε τὸ παιδί.

Ὁ Ἀνάποδος—θὰ ἔχῃς ἀκουστά—εἶνε ἕνας διαβολάκος τόσος δά, μιὰ πιθαμή. Ὅπου γένεται τραπέζι, ὅπου φιλονικᾶνε, ὅπου παίζουνε, 'μπροστὰ βρίσκεται κ' αὐτός. Ἂν τύχῃ καὶ βλαστημήσῃ ἕνας ὅταν ὁ ἄλλος πίνῃ νερὸ ἢ χασμουριέται, 'μπαίνει καὶ φωλιάζει μέσα του καὶ τοῦ βυζαίνει τὸ αἷμα...Γιὰ 'κεῖνο-ἄκου ποὺ 'ς τὸ λέω-ἅμα ἀκοῦς καὶ βλαστημᾶνε νὰ φτῆς....Μὴ γελᾷς· δὲν ξέρω, 'μπορεῖ νὰ μὴν εἶνε τίποτα, κάνε το ἐσύ: *τὸ καλὸ πίτα καλὸ εἶνε.*

Τὸ παιδί, 'σὰν ἀντίκρυσε τὸ ἄγριο 'μάτι τοῦ Ζούδιαρη, ἔπαψε τῆς φωναῖς του καὶ ἡσύχασε. Ηὗρε τὸ μάστορή του, εἶδες ποῦ λέει.

* * *

Ὁ Ζούδιαρης εἶπε σὲ καμμιὰ δεκαριὰ ἀνθρώπους νὰ πάρουν τὰ ντουφέκια τους καὶ νὰ πᾶνε μαζῆ του.

Ἐγώ—ἤμαστε μιὰ πόρτα μὲ τὸν Ἀντώνη· εἶδες ποὺ λέει: *ὁ Θεὸς κ' ὁ γείτονας πρῶτα θὰ ἰδῇς τὸ γειτονά σου κ' ἔπειτα τὸν ἥλιο*—ἐπῆρα τὸ ντουφέκι μου, τὸ γιόμισα μὲ τὸ ζερβὶ χέρι—γιατὶ τότες πιτυχένεις τὸ ζούδιο—κ' ἐπῆγα κοντά.

Σὲ 'λίγο ἤμαστε ὄξω ἀπὸ τὸ χωριό. Μπροστὰ ἐπήγαινε τὸ παιδὶ ἥσυχο, 'σὰν ἀρνάκι· 'πίσω ἐπήγαινε ὁ Ζούδιαρης μὲ τὰ περόνια καὶ τὸ τσεκούρι 'ς τὸ χέρι κι' ἀπὸ 'πίσω ἐμεῖς.

— Νά 'τος· βαρεῖτέ του!...μᾶς λέει ὁ Ζούδιαρης, σὰν εἶδε ἕνα δέντρο.

Ἐμεῖς ἀπὸ τὸ φόβο μας δὲν ἠθλέπαμε τίποτα παρὰ ἐρρίξαμε 'ς τὰ στραβά.

Μπάμ! μπούμ!...Κόσκινο τὸ δέντρο.

— Ἄχ! δὲν τὸν 'πιτύχαμε μᾶς λέει ὁ Ζούδιαρης· νά τος, πέρα πάει.

Κ' ἐτρέχαμε, 'μπροστὰ ἐκεῖνος μὲ τὸ παιδὶ καὶ 'πίσω ἐμεῖς, μέσ' τὰ χωράφια καὶ τῆς σταρίδες καὶ σὲ κάθε δέντρο ἀδειάζαμε τὰ ντουφέκια μας 'ς τὰ χαμένα.

Ἔτσι μᾶς ἐπαίδεψε 'ς τὰ καλὰ τὸ ζούδιο. Ἐγυρίσαμεν ἀπὸ τὸν Ἀϊ-Θανάση κάτου 'ς τὰ Ἀληκανιωτέικα, τὸ Καταράχι, μὰ τίποτα.

Ὁ Ζούδιαρης τῶχε εἰπωμένο:

— Εἶνε δυσκολοβάρετος ὁ Ἀνάποδος.

* * *

Νὰ μὴ σ' τὰ πολυλογῶ, ἐφθάσαμε σὲ 'λίγο καὶ 'ς τὸ δέντρο πῶγειρες νὰ κοιμηθῇς. Καθὼς βλέπεις, ἄλλο δέντρο μεγαλέιτερο δὲν εἶνε ἐδῶ πέρα.

— Σταθῆτε· λέει ὁ Ζούδιαρης· ἐδῶ θὰ κάτσῃ ἀλλοῦ πουθενὰ δὲν ἔχει νὰ πάῃ... ἑτοιμάστε τὰ ντουφέκια σας καὶ ἅμα σᾶς 'πῶ, νὰ ρίχτε.

Μπάμ! μπούμ! ἐρρίξαμε ἅμα μᾶς εἶπεν ὁ Ζούδιαρης.

καθ' ὅσον ἐνθυμοῦμαι, ἔφερον αὐτὸν εἰς τὴν πατρίδα μου δι' αἰτίας παραπλησίους μὲ τὴν ἐν τῷ παρόντι διηγήματι ἀπεικονιζομένην. Ἤδη εἶνε πεντηκοντούτης, εὔρωστος καὶ ῥωμαλέος, ἀπολαύει δὲ πλείστου σεβασμοῦ καὶ ἐκτιμήσεως παρὰ τῶν ἁπλουστέρων.

— Ἄου!.. ἄου!.. ἄου!.. ἔκαμε τὸ παιδί.

Τὸ 'πιτύχαμε τὸ ζούδιο!... Μὰ ἔνοια σου κ' ἐμεῖς ἐδιορθωθήκαμε. Ἀλλουνοῦ ἔσπασε τὸ ντουφέκι του, ἄλλος αἱματοκυλίστηκε... ἐμένα μοῦ 'φάνηκε πὼς μοῦ 'πιασε ἕνας τὴν μπούκα τοῦ ντουφεκιοῦ καὶ μ' ἔσπρωξε κ' ἔπεσα ἀνάσκελα 'ς τὸν τράφο.

Μὰ ὁ Ζούδιαρης ἐκάρφωσε 'ς τὸ δέντρο τὸ ξωτικό..... Ἀξαφνα νοιώθουμε μιὰ ὀσμή, σὰν καϋμένη θειάφι κι' ἀκοῦμε ἕνα φοβερὸ καὶ παράξενο γέλιο καὶ ἕνα φροῦ! φροῦ! φροῦ! ἀπάνου ἀπὸ τὸ κεφάλι μας, καθὼς ὅταν σηκόνουνται ἀπὸ τὴ βοσκὴ μπουλοῦκι τ' ἀγριόπαππα..Ἐτότες ἔδωκε τὸ 'στερνὸ χτύπημα καὶ εἶπε τὸ φοβερότερο ξώρκι ὁ Ζούδιαρης.

— Πάει νὰ χαθῇ· τὸ διώξαμε· εἶπε.

Καὶ ἀπίθωσε τὸ τσεκούρι χάμου γιὰ νὰν τὸ βλέπουν οἱ στρατολάταις νὰ μὴν πηγαίνουν κοντά.

Τότε ἐπήγαμε νὰ πάρουμε κ' ἐμεῖς τὸ παιδί. Ἤτανε χάμου 'ς τὴ γῆ ξαπλωμένο, κατακίτρινο καὶ 'ξηλωμένο· τὸ σηκώσαμε, τὸ πήραμε 'ς τὰ χέρια, τὸ 'πήγαμε 'ς τὸ σπίτι καὶ τὸ 'ξαπλώσαμε 'ς τὸ κρεββάτι του...

Τὸ ἄμοιρο! Δὲν ἤτανε γραφτό του νὰ σηκωθῇ. Ὁ Ζούδιαρης ἄργησε νἄρθῃ· τὸ ζούδιο ποὺ φώλιαζε μέσα του τοῦ βύζαξε οὖλο τὸ αἷμα...

Δυὸ-τρεῖς 'μέραις καὶ πάει, χάθηκε τὸ παιδί!...

Κ.

ΕΡΓΑ ΚΑΙ ΗΜΕΡΑΙ

Φίλη τις ἐφημερίς, διακριθεῖσα διὰ τὰς πρὸς τοὺς Βουλγάρους συμπαθείας της, ἠυδόκησε νὰ εἰρωνευθῇ τὴν «Ἑβδομάδα» διότι «εὗρε καὶ ἐδημοσίευσε τὰς εἰκόνας πάντων τῶν βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων ὅσοι ποτὲ ἐνίκησαν ἢ ἁπλῶς ἐπολέμησαν πρὸς τοὺς Βουλγάρους· δὲν ὤκνησε δὲ πρὸς τούτοις νὰ καταρτίσῃ πλῆρες τὸ γενεαλογικὸν δένδρον αὐτῶν, ὅπως ἀποδείξῃ ὅτι τὸ ἔθνος τοῦτο οὐδὲν ἔχει δικαίωμα νὰ ταράσσῃ τὴν ἡσυχίαν τῶν κληρονόμων Οὐρανοῦ τοῦ Νικηφόρου καὶ Βασιλείου τοῦ Βουλγαροκτόνου».

Τὰ δημοσιεύματα ταῦτα φαίνεται ὅτι ἔκτοτε ἀπήρεσκον εἰς τὴν ἀξιότιμον συνάδελφον, ἡ ὀργὴ ὅμως αὐτῆς ἐκορυφώθη, ὅτε ἀνέγνω ἐν τῷ τελευταίῳ φύλλῳ τῆς «Ἑβδομάδος» τινὰ περὶ τῆς παροιμιώδους ἀνανδρίας τῶν βουλγαρικῶν ὁρδῶν καὶ ἰδίως τὸ πασίγνωστον ἀνέκδοτον «δὲν εἶμαι ἐγὼ Βούλγαρος, εἶνε ὁ ἀδελφός μου»!...

Δὲν εἶνε τοῦ παρόντος νὰ ἐξετάσωμεν ἂν αἱ νῖκαι τῶν Βουλγάρων ὀφείλωνται αὐτοῖς· βραδύτερον θὰ γνωσθῶσι καὶ τίνες ἐπολέμησαν ἐν ταῖς τάξεσι τῶν Βουλγάρων καὶ τίνες παρέλυσαν τῶν φιλτάτων τῇ πατρίδι ἡμῶν Σέρβων τὰς τάξεις· ἓν μόνον παρατηροῦμεν, ὅτι πάντες μὲν τὰς περὶ Βουλγάρων κρίσεις των ἀντλοῦσιν ἐξ Εὐρωπαϊκῆς καὶ μάλιστα ἀγγλικῆς πηγῆς, ὁ δὲ συνεργάτης ἡμῶν, ὁ τὸ χαριέστατον ἐκεῖνο ἀρθρίδιον γράψας *εἶδεν αὐτοὺς ἐκ τοῦ σύνεγγυς* κατὰ τὸν Ῥωσοτουρκικὸν πόλεμον καὶ τοὺς ἐκαμάρωσε δεχομένους παρὰ τῶν Ῥώσων ἀξιωματικῶν, ὡς δίκαια παράσημα, ἐπὶ τῆς ῥάχεως ἀδιαλείπτους *κνουτσμούς.*

Λυπούμεθα ὅτι τὴν κατὰ τὰ ἄλλα ἀγαπητὴν συνάδελφον δὲν δυνάμεθα ν' ἀκολουθήσωμεν εἰς τὰς περὶ Βουλγαρίας καὶ Ἑλλάδος κρίσεις της· καίτοι, ἐὰν ἔπραττε τοῦτο ἡ «Ἑβδομάς», δὲν θὰ ὑφίστατο θανάσιμον τραῦμα ὡς ἐκ τῆς ἀπαγορεύσεως τῆς εἰσόδου της εἰς Βουλγαρίαν, Ῥωμυλίαν καὶ Ῥωσίαν!...

Πολλοὶ Γάλλοι καὶ ἰδίως Ἰταλοὶ στρατιωτικοὶ καὶ ἰδιῶται ἐδήλωσαν, ὅτι προθύμως ἔρχονται νὰ συμμετάσχωσι τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀγῶνος. Τοῦτο δηλοῖ τὴν ἔμφυτον καὶ ἀδελφικὴν ἀγάπην τῆς Λατινικῆς καὶ Ἑλληνικῆς φυλῆς, ἣν οὐδέποτε θὰ κατορθώσωσι νὰ ψυχράνωσι τὰ ἰδιαίτερα ἐθνικὰ συμφέροντα. Καὶ πρὸς τὸ παρὸν μὲν ἀνεκοινώθη αὐτοῖς ὅτι ἡ Ἑλλὰς ἐπιθυμεῖ νὰ στηριχθῇ μόνον ἐπὶ τῶν ἰδίων αὐτῆς δυνάμεων, ἀλλὰ τοῦτο δὲν μειοῖ τὴν πρὸς τοὺς εὐγενεῖς καὶ φιλελευθέρους ἄνδρας ὀφειλομένην ἐθνικὴν εὐγνωμοσύνην.

Ἐτελέσθη λοιπὸν ἐν Ῥεθύμνῃ καὶ τὸ μέγα τῆς Κρήτης μνημόσυνον ἐπὶ τῇ ἐπετείῳ τῆς ὁλοκαυτώσεως τῆς μονῆς τοῦ Ἀρκαδίου (8 Νοεμβρίου 1866). Περὶ τοὺς 1500, λέγει τὸ «Ἀρκάδιον», μετέβησαν εἰς τὸν τόπον τοῦ μαρτυρίου, ὅπου «ἐγένετο ἡ ἀφιέρωσις τῆς σημαίας, τῶν ἐν Ἀθήναις παροικούντων ἀδελφῶν κατετέθησαν 40 στέφανοι καὶ προπόσεις μεγάλης σημασίας ἐγένοντο ἐν τῷ παρατεθέντι δείπνῳ· ἐτελέσθη δὲ κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν καὶ ἐν τῇ πόλει ὑπὸ ἐπιτροπείας ὁρισθείσης ὑπὸ τοῦ Συλλόγου ἔν τε τῷ ναῷ Ἀρχιερατικὸν μνημόσυνον καὶ ἐν τῇ δημοτικῇ Σχολῇ διεσκευασμένῃ λαμπρῶς ὑπὸ τῆς φιλοκάλου ἐπιτροπείας πολιτικόν, ἀρξάμενον ἀπὸ τῆς 7ας ὥρας καὶ παραταθὲν μέχρι μεσονυκτίου, εἰς ὃ συνέρρευσεν ἅπασα ἡ πόλις καὶ πλῆθος ἐπισήμων ξένων. Ὡμίλησαν δὲ ἐν μὲν τῇ Μονῇ πρῶτον ἐν τῷ ναῷ κατὰ τὴν λειτουργίαν μακρόν, λίαν σοβαρὸν καὶ μεγίστης ἱστορικῆς ἀξίας λόγον ὁ διαπλάττων τὴν ἁπαλὴν ἡμῶν νεότητα κ. Χ. Φραγάκης, ἐν δὲ τῷ νεκροταφείῳ οἱ κ.κ. Γεώργιος Ἀνδρεδάκης φοιτητὴς τῆς ἰατρικῆς, ἐκ μέρους τῆς ἐν Ἀθήναις ἀδελφότητος τῶν Κρητῶν, λόγον κάλλιστον διερμηνεύοντα τοὺς στόνους τῶν ἐν τῇ ξένῃ ἀδελφῶν, καὶ ὁ Ι. Βούλγαρις Πρωτοδίκης μετὰ μεγάλης τέχνης προσφωνῶν τῷ φιλτάτῳ ἡμῶν συμβόλῳ, τῇ ἀφιερωθείσῃ σημαίᾳ, συγκινητικὸν καὶ πατριωτικώτατον λόγον ὑπ' αὐτὴν τὴν γλυκεῖαν σκιὰν τῆς σημαίας μας, ὁ δὲ κ. Ἐμμ. Γενεράλης εἶπε σύντομον λογίδιον ὡς ὅρκον πίστεως εἰς τὴν πολύτρητον ἐκ

σφαιρῶν σημαίαν τῆς Μονῆς μαρτύριον καταστροφῆς αὐτῆς, μετὰ δυνάμεως καὶ θάρρους, ἀπήγγειλε δὲ καὶ ποίημα τοῦ κ. Ν. Φωτάκη δικηγόρου ἐν Ἀθήναις «γεμᾶτο καρδιά», παταγωδέστατα χειροκροτηθὲν καὶ προκαλέσαν ἐπανειλημμένα «ζήτω» ὑπὲρ τῆς ἑνώσεως».

Ἐπίσης ὡμίλησεν ἐν μὲν τῷ ναῷ ὁ Σ. Ἀρχιερεὺς καὶ ὁ κ. Ἐμ. Γ. Μανουσάκης, ἐν δὲ τῇ δημοτικῇ σχολῇ οἱ κ.κ. Ἰ. Καλομενόπουλος καὶ *ὁ μοναδικὸς* ῥῶσος φιλέλλην Ἰ. Πετρῶφ, ὁ κ. Ἐμ. Γενεράλης, ὁ κ. Ν. Κορωνάκης καὶ ὁ κ. Γ. Μ. Σκουλούδης.

«Τὴν δὲ ἑσπέραν τῆς ἑορτῆς πανηγυρικώτατα εἰσῆλθον εἰς τὴν πόλιν χαιρετιζόμενοι ὑπὸ τοῦ πλήθους οἱ ἐκ τῶν δυτικῶν ἐπαρχιῶν προσελθόντες καὶ ἐκ τῶν πολιτῶν ὅσοι ἐξῆλθον εἰς τὴν Μονήν, προηγουμένου τοῦ καπετὰν Μαθιοῦ Μυλωνογιαννάκη, τοῦ γηραιοῦ. Καθηγουμένου τῆς Μονῆς Βοσάκου Μελχισεδὲκ καὶ ἄλλων ἀγωνιστῶν, ἑπομένων δὲ τῶν λοιπῶν πάντων ἐφίππων».

Οἱ ἄτυχεῖς Μανιάται τῆς Κορσικῆς, οἵτινες ἀπὸ τοσούτων ἐτῶν προσπαθοῦσι νὰ τύχωσιν Ἕλληνος ἱερέως ὅπως βαπτισθῶσι, πρεσβῦται ἤδη, καὶ νομιμοποιήσωσι τοὺς γάμους των, δὲν ἠδυνήθησαν εἰσέτι νὰ πραγματώσωσι τὴν διακαῆ ἐπιθυμίαν των· μονοῦ δὲ καὶ τὸν ὑπὸ τοῦ μεγαλόφρονος Χρηστάκη Ζωγράφου ἀποσταλέντα αὐτοῖς ἰατρὸν καὶ διδάσκαλον *κύριον Φαρδὸν* μυριοτρόπως παρεμποδίζουσιν αἱ ἀρχαὶ τῇ καταχθονίῳ ἐνεργείᾳ τοῦ Δυτικοῦ κλήρου.

Τί κρῖμα! ἐνῷ ἡ Κορσικὴ ἀνήκει εἰς τὴν φιλελεύθερον Γαλλίαν!....

Ἐκ τῆς ἐν τῇ Βουλῇ συζητήσεως περὶ ἀπαλλαγῆς τινων τῶν πρὸς ἐπιστράτευσιν ὑποχρέων ὀρφανῶν κλ. μεταξὺ τῶν ἄλλων παρετηρήθη καὶ ὅτι τὸ νομοθετικὸν σῶμα δὲν ἔχει εὐκρινῆ ἰδέαν περὶ τῆς μεταξὺ *ἐπιστρατῶν* καὶ *ἐφέδρων* διαφορᾶς.

Σημειωτέον ὅτι, τῶν ἐπιστρατῶν ἀποτελούντων *γένος* καὶ τῶν *ἐφέδρων* εἶδος, ἠδύνατο κηρυττομένης καὶ ἐπιστρατείας νὰ προηγηθῶσιν οἱ *ἔφεδροι* (οἱ προϋπηρετήσαντες δηλαδὴ ἐπίστρατοι), οἵτινες καὶ ταχύτερον θὰ καθίσταντο ἀξιόμαχοι καὶ ἐκ τῆς ἐλλείψεως τῶν ὁποίων δὲν θὰ ἐστέναζον ἔρημοι αἱ ἀπορφανωμέναι οἰκογένειαι.

Πόσοι δὲ νομίζετε ὅτι εἶνε οἱ ἔχοντες ἐν χερσὶν ἀποφάσεις ἀπαλλαγῆς;..... οὔτε τὸ 1/20 τῶν σήμερον ὑπὸ τὰ ὅπλα διατελούντων, ὅπερ θ' ἀνεπληροῦτο ἂν προσεκαλεῖτο μία ἔτι ἡλικία.

Ἀλλὰ καὶ τόρα δὲν εἶνε ἀργά· διότι ἄν, ὡς λέγεται, θὰ κληθῶσιν οἱ τῶν ἑπομένων ἡλικιῶν ὑπαξιωματικοί, διατί, ὅταν ἐπιστῇ ἀνάγκη, νὰ μὴ κληθῶσι καὶ οἱ τῶν ἑπομένων ἡλικιῶν ἔφεδροι, καλουμένων τῶν ἀπαλλαγέντων μετὰ τῆς ἐθνοφρουρᾶς;

Ἡ σύγχυσις ἐπιστράτων καὶ ἐφέδρων παρετηρήθη καὶ εἰς πλεῖστα ἄρθρα ἐφημερίδων καὶ περιοδικῶν, ἐν οἷς γιγνομένου λόγου περὶ ὀρφανῶν κλ. ὠνομάζοντο οὗτοι ἔφεδροι!...

Ἰδοὺ τί θὰ εἰπῇ νὰ ἔχωμεν νόμους μεταπεφρασμένους, κατεσπευσμένως ψηφισθέντας καὶ ἀκαταλήπτους!...

Καὶ μεθ' ὅλας τὰς πληγμύρας καὶ τὰ ψύχη, ἅτινα ὁ Νοέμβριος ἐφιλοδώρησεν ἡμῖν, ὁ ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα πᾶσαν ἐνθουσιασμὸς δὲν ἐξέλιπε τέλεον· ἡ ἔντασίς του μάλιστα εὑρίσκεται εἰς εὐθὺν λόγον πρὸς τὴν ἀπὸ τῆς πρωτευούσης ἀπόστασιν.

Παράδοξον φαινόμενον! ἡ ψύξις νὰ ἄρχηται ἀπὸ τοῦ κέντρου καὶ οὐχὶ ἀπὸ τῶν ἄκρων ὅπως εἰς τὰ φυσικὰ σώματα. Ἐνῷ ἐν Ἀθήναις σκεπτόμεθα, ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ὀνειρεύονται αἰγλην δόξης καὶ τηλαύγειαν θείου φωτός, ἐν μέσῳ τοῦ ὁποίου διακρίνουσι τὸν Κωνσταντῖνον ξιφήρη.

Ἰδοὺ τί ἐπιστέλλουσιν ἡμῖν ἐκ Θήρας.

«Ὁ ἐκ Θήρας μουσικοδιδάσκαλος κ. Α. Ν. Σιγάλας κατὰ τὸ ἔτος 1875 ἐδωρήσατο διὰ τοῦ γραμματέως τῆς Α. Μεγαλειότητος τῆς Βασιλίσσης κ. Μέσλεν, συναινέσει τῆς Μεγαλειότητός της ἕνα τίμιον σταυρὸν δι' ἐπιστολῆς του πρὸς τὴν Α. Υ. τὸν Διάδοχον».

Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη εἶχε περίπου ὡς ἑξῆς:

«Ὑψηλότατε!

»Κωνσταντῖνος ὁ πρῶτος Βασιλεὺς τῶν Χριστιανῶν διὰ τοῦ ἀτηήτου ὅπλου τοῦ τιμίου Σταυροῦ, ἐνίκησε τὸν ἀντίπαλόν του Μαξέντιον.

»Διὰ τοῦ τιμίου τούτου Σταυροῦ εὔχομαί σοι, Ὑψηλότατε, ν'ἀποδιώξῃς ἀπὸ τῆς πατρίου ἡμῶν γῆς πάντα ἐχθρὸν καὶ πολέμιον.

»Ὁ τίμιος οὗτος Σταυρός, Ὑψηλότατε εἶνε δῶρον τοῦ ὑπὲρ τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους ἀπαγχονισθέντος καὶ ἀπαθανατισθέντος ἀειμνήστου Γρηγορίου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, μὲ τὸν ὁποῖον ηὐλόγει τὸ ποίμνιον αὐτοῦ ἐν τῇ θείᾳ καὶ ἱερᾷ Μυσταγωγίᾳ του, ὃν ἐδωρήσατο τῷ Μητροπολίτῃ Χαλκηδόνος, καὶ οὗτος τῷ Μητροπολίτῃ Θήρας Ζαχαρίᾳ Κυριακῷ, χρηματίσαντι ἐπὶ τῆς Βασιλείας Ὄθωνος μέλος τῆς Ἱερᾶς Συνόδου ἐπὶ δύο τριετίας, καὶ ὃν μοι ἐδωρήσατο ἐν τῇ τελευταίᾳ τῆς μεταστάσεώς του στιγμῇ τῷ 1842 ἐν μηνὶ Ὀκτωβρίῳ 26, ἡμέρᾳ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου.

»Ἔστω σοι λοιπόν, Ὑψηλότατε, στήριγμα ἐπὶ τοῦ ὑψηλοῦ τῆς Ἑλλάδος θρόνου, καὶ τρόπαιον κατὰ τῶν ὑπεναντίων.»

«Ἕως πότε ὁ σταυρὸς οὗτος θὰ μένῃ κεκρυμμένος!;» Ἐπιλέγει ὁ ἐπιστέλλων.

Δὲν πρέπει, ὄχι, νὰ κρημνισθῇ ὁ *Μεϊδρεσές*, ὡς ἔγραψεν ἔγκριτός τις ἐφημερὶς καὶ *καλὴ γειτόνισσα*. Ἂν εἶνε ἀκατάλληλος διὰ πολιτικοὺς καταδίκους, ἀκατάλληλότερος διὰ στρατιωτικοὺς καὶ ἀκατάλληλότατος διὰ πᾶσαν χρῆσιν, εἶνε μνημεῖον τῆς ἱστορίας καὶ δέον νὰ διατηρηθῇ.

Πρὸ τῆς εἰσόδου δὲ αὐτοῦ νὰ στηθῇ πλάξ ἥτις νὰ φέρῃ τὴν ἑξῆς ἐπιγραφήν:

«**Μενδρεσές.** Ὀθωμανικὸν ἱεροσπουδαστήριον ἱδρυθὲν κατὰ τὸν πρῶτον τῆς κατακτήσεως αἰῶνα. Ἐντὸς αὐτοῦ συνεδριάσαντες τὴν 10 Ἀπριλίου 1821 οἱ ἐκ τῶν Ὀθωμανῶν πρόκριτοι, ἐπὶ τῷ ἀκούσματι τῆς ἐκραγείσης ἤδη εἰς ἄλλας πόλεις τῆς Ἑλλάδος ἐπαναστάσεως, ἀπεφάσισαν νὰ φονεύσωσι *πάντας τοὺς χριστιανοὺς ἄρρενας κατοίκους τῶν Ἀθηνῶν* ἐνόσῳ ἦσαν εἰσέτι ἄοπλοι· καὶ θὰ ἐξετελεῖτο ἡ ὑπὸ τοῦ εἰσαγγελέως (Μουφτῆ) ὑποστηριχθεῖσα αὕτη ἀπόφασις ἂν δὲν ἀντέτεινεν ὁ ἐνάρετος Καδῆς καὶ ἂν προσελθόντες οἱ τὴν ἐπανάστασιν διοργανοῦντες δημογέροντες Ἀθηνῶν δὲν προσέφερον ἑαυτοὺς ὁμήρους, περὶ τῶν εἰρηνικῶν δηθεν διαθέσεων τῶν Χριστιανῶν Ἀθηναίων».

Τοιαῦται πλάκες πολλαὶ ἔδει νὰ στηθῶσιν εἰς διάφορα μέρη τῶν Ἀθηνῶν καὶ πάσης ἑλληνικῆς πόλεως, ὡς διεσπαρμέναι σελίδες *λιθίνης ἱστορίας* πάσης ἐποχῆς. Ἀλλὰ τίς νὰ τὰς στήσῃ;!

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ, ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ, ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑ.

Ἡ ἐγχώριος φιλολογία κατὰ τὴν ἑβδομάδα ταύτην ἀντεπροσωπήθη ὑπὸ τεσσάρων δημοσιευμάτων ὧν τὸ μὲν νομικόν, τοῦ κ. Γ. Ἰ. Ἀγγελοπούλου ὑφηγητοῦ, ἀποτελεῖ τὸν πρῶτον τόμον τοῦ προαγγελθέντος ἤδη «Συστήματος Διοικητικοῦ Δικαίου», τὸ δὲ ἀρχαιολογικὸν τοῦ κ. Ἀθ. Ῥουσοπούλου, ἀφιερούμενον τῇ Γαλλικῇ Ἀκαδημίᾳ, περιέχει τὴν Α'. ἐκ τῆς σειρᾶς τῶν ἀρχαιολογικῶν αὐτοῦ ἐπιστολῶν, ἧς θέμα ὡραία τις εἰκὼν τῆς Ἀντιγόνης ἐπὶ ὀστράκου ἧς ἑτέθη καὶ πανομοιότυπον ἀπεικόνισμα. Ἐκ τῶν ἑτέρων δύο πονημάτων τὸ μὲν ἰατρικὸν τοῦ κ. Ἠλία Φιλιππακοπούλου πραγματεύεται «περὶ τῆς πρώτης βοηθείας πρὸς τοὺς ἐξ ἀπροόπτου τινὸς συμβάντος τραυματιζομένους» ἐπικαιρότατον ὡς ἐκ του τίτλου αὐτοῦ δείκνυται, τὸ δὲ φυσιολογικὸν ὑπὸ τοῦ ἐπιτίμου προέδρου τοῦ Συλλόγου Βύρωνος κ. Γ. Τ. Κοζάκη συντεταγμένον περιέχει «σονοπτικὴν προεισαγωγὴν εἰς τὴν ἀνθρωπολογίαν» καὶ ἀποτελεῖ τὸ πρῶτον τεῦχος τῆς ὑπὸ τοῦ Συλλόγου Βύρωνος ἱδρυθείσης Βιβλιοθήκης τοῦ λαοῦ.

Ὁ Ἀλέξανδρος Wolff ἀρχισυντάκτης καὶ ἐκδότης τοῦ Ρωσικοῦ περιοδικοῦ *Νοῦ* ἀπέκτησε σειρὰν σπουδαίων ἐπιστολῶν ἀνεκδότων τοῦ Turgenieff, ἣν σκοπεῖ νὰ δημοσιεύσῃ προσεχῶς ἐν τῷ περιοδικῷ αὐτοῦ μετὰ σημειώσεων. Αἱ ἐπιστολαὶ αὗται ἀπευθύνονται πρὸς διαφόρους λογίους ἐν οἷς ἀναφέρονται τὰ ὀνόματα τῶν Pisemskij (Ῥώσσου μυθιστοριογράφου), τοῦ βιογράφου Poltoratzkij καὶ ἄλλων. Ἄδεται ὅτι διὰ μόνας τὰς πρὸς τὸν Piltoratzkij ἐπιστολὰς ἐπλήρωσε τῇ οἰκογενείᾳ αὐτοῦ 3000 Μαρκῶν.

Ὁ Πολωνὸς μυθιστοριογράφος Kraszewski, καίτοι πεφυλακισμένος ἐν Magdeburg ἐργάζεται ἀπαύστως εἰς τὴν συγγραφὴν ἱστορικῶν μυθιστορημάτων του ὧν τὴν πλοκὴν ἀρύεται ἐκ τῆς Πολωνικῆς ἱστορίας. Μόλις ἐδημοσιεύθησαν δύο τρίτομα μυθιστορήματα αὐτοῦ ἡ Banita καὶ ἡ Bejbuza, νέον ἐκ τριῶν τόμων μυθιστόρημα Na Krolewskin (ἐν τῇ βασιλικῇ αὐλῇ) τυποῦται, πραγματευόμενον τὰ τῆς Βασιλείας Λαδιάλου τοῦ τετάρτου. Ἡ ὅλη σειρὰ ἀποτελεσθήσεται ἐξ ἑξήκοντα ὀκτὼ τόμων ὧν 24 εἶναι ἤδη δημοσιευμένοι.

Ὑπὸ τὸν τίτλον *Recherches sur Louis XVII* (ἔρευναι περὶ τοῦ δεκάτου ἑβδόμου Λουδοβίκου) ὁ κόμης Dwrauti ἐδημοσίευσε πονημάτιόν τι, ἐν ᾧ πειρᾶται ν' ἀποδείξῃ ὅτι ὁ υἱὸς τοῦ δεκάτου ἕκτου Λουδοβίκου ἀνηρπάγη ἐκ τοῦ ναοῦ (Temple), ἀντικατασταθεὶς δι' ἄλλου παιδίου, καθ' ὃν καιρὸν ὁ μετέπειτα καρατομηθεὶς βασιλεὺς ἐκρατεῖτο ἐκεῖ δεσμώτης καὶ ὅτι ὁ ἀληθὴς Δελφὶν τῆς Γαλλίας, ἔζησεν ἐν διαφόροις χώραις καὶ μάλιστα κατέλιπε τέκνα φέροντα τὸ ὄνομα τῶν Βουρβώνων.

Μετεφράσθη ὑπὸ τοῦ Φρ. Κάντεν γερμανιστὶ ἡ Ἑβραϊκὴ ἀρχαιολογία τοῦ Φλαβίου Φωσκόπου καὶ ἐξεδόθη ἐν Κολωνίᾳ.

Τὸ τρίτον περὶ φυλακῶν διεθνὲς συνέδριον συνέρχεται ἐν Ῥώμῃ κατὰ τὰ μέσα Νοεμβρίου.

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ

Grammaire latine à l'usage des classes supérieures et des candidats à la licenceès lettres et aux agrégations par Salomon Reinach κτλ. Paris, librairie Delagrave 1886 (εἰς 8ον, σελ. XIV—358).

Ὁ γνωστὸς φιλοπονώτατος λόγιος Σολομὼν Reinach ὁ συγγραφεὺς τοῦ ἀρίστου *Ἐγχειριδίου τῆς κλασικῆς φιλολογίας* καὶ ἄλλοτε ἑταῖρος τῆς ἐνταῦθα Γαλλικῆς Σχολῆς ἐξέδωκε κατ' αὐτὰς τὴν Λατινικὴν Γραμματικήν, ἧς ἀνωτέρω ἀναγινώσκεται ἡ ἐπιγραφή. Συνομολογοῦμεν τῷ συγγραφεῖ λέγοντι ἐν τῷ προλόγῳ του ὅτι οὐδεμία γαλλιστὶ συντεταγμένη Λατινικὴ Γραμματικὴ εἶναι πληρεστέρα τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος. Τῷ ὄντι δὲ ἡ Γραμματικὴ τοῦ κ. Reinach ἔχει ὅλως σχεδὸν νέαν καὶ ἰδίαν τὴν οἰκονομίαν, δι' ὃ καὶ ἐν μακρῷ προλόγῳ ἐθεώρησεν ἀναγκαῖον ὁ συγγραφεὺς νὰ ἐξηγήσῃ τὰ κατ' αὐτήν. Διότι τὸ βιβλίον του δὲν εἶναι μόνον στοιχειώδης Γραμματική, ἀλλὰ καὶ περὶ πολλὰ ἐπιστημονικώτερα διατρίβει, τὰ ὁποῖα ἕως τώρα δὲν ἦτο σύνηθες νὰ βλέπῃ τις εἰς τοιούτου εἴδους βιβλία. Δὲν εἶναι βεβαίως ἐνταῦθα ὁ ἁρμόδιος τόπος ἵνα εἴπωμεν ὅσα ἠθέλομεν περὶ τοῦ ἂν καὶ κατὰ πόσον εἶναι ὠφέλιμον νὰ εἰσάγωνται εἰς τὴν διδασκαλίαν βιβλία ἔχοντα *διπλοῦν χαρακτῆρα*, ὡς αὐτὸς ὁ συγγραφεὺς ὁρίζει τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος Γραμματικήν του, ἀνενδοιάστως ὅμως λέγομεν ὅτι τοιοῦτον βιβλίον δυσκόλως θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ συνταχθῇ ἐπιτυχέστερον ἢ ὅπως συνέταξεν αὐτὸ ὁ κ. Reinach. Ἔχει δὲ ἡ οἰκονομία τοῦ βιβλίου ὡς ἑξῆς. Μέρος πρῶτον, τὸ τυπικὸν τῆς Λατινικῆς Γραμματικῆς καὶ τὸ Ἐτυμολογικόν. Μέρος δεύτερον, τὰ στοιχεῖα τοῦ Συντακτικοῦ ἐν ἐπιτομῇ μετὰ πραγματείας ἐν τέλει περὶ τῆς παρὰ τοῖς Γάλλοις καλουμένης *μεθόδου* ἤτοι τοῦ τρόπου, καθ' ὃν δέον νὰ μεταφράζωνται Λατινιστὶ οἱ *γαλλισμοί*. Μέρος τρίτον, περὶ τῆς κατὰ παράταξιν συντάξεως (syntaxe de coordination). Μέρος τέταρτον, περὶ τῆς καθ' ὑπόταξιν συντάξεως (syntaxe de subordination). Μέρος πέμπτον (παράρτημα), ἁ περὶ τῆς θέσεως, ἣν κατέχει ἐν ταῖς ἀρίαις γλώσσαις ἡ Λατινική, β' ἱστορία τῆς Λατινικῆς ἀλφαβήτου, γ' περὶ τῆς προφορᾶς τῆς Λατινικῆς γλώσσης, δ' περὶ τοῦ τονισμοῦ, ε' περὶ τῆς ὀρθογραφίας καὶ περὶ τῆς στίξεως, ς' περὶ τῆς Λατινικῆς φθογγολογίας, ζ'—η' συγκριτικὴ θεωρία τῆς κλίσεως καὶ κλίσις τῶν ὀνομάτων, θ' κλίσις τῶν ἀντωνυμιῶν, ι' κλισις τῶν ῥημάτων, ια' στοιχεῖα τῆς Λατινικῆς προσῳδίας, ιβ'—ιγ' Ῥωμαϊκὸν ἡμερολόγιον καὶ συντομίας, λέξεων, ιδ' παρατηρήσεις περὶ τῆς παρακμῆς τῆς Λατινικῆς γλώσσης· πίναξ ἀλφαβητικός. Πάντα τὰ μέρη ταῦτα, μάλιστα δὲ καὶ κυρίως τὸ πέμπτον, τὸ κατ' ἐξοχὴν θεωρητικώτερον, συνετάχθησαν κατὰ τὰ νεώτατα καὶ ἀσφαλέστατα τῆς ἐπιστήμης πορίσματα· ὅθεν καὶ καθ' ἅπαν τὸ βιβλίον ἀναγράφονται ἐν σημειώσεσι καὶ ὑποσημειώσεσι αἱ πηγαὶ καὶ τὰ βοηθητικὰ βιβλία τὰ νεώτερα καὶ αἱ μονογραφίαι, τὰς ὁποίας ἡ αὐτὸς ὁ συγγραφεὺς μετεχειρίσθη εἰς παρασκευὴν τῆς Γραμματικῆς του ἢ ἀπαραιτήτως πρέπει νὰ ἔχωσι πρὸ ὀφθαλμῶν ὅσοι θέλουσι νὰ ἀσχοληθῶσι περὶ τὸ δεῖνα ἢ δεῖνα μέρος τῆς Λατινικῆς Γραμματικῆς.

Διὰ τοὺς ἡμετέρους φιλομαθεῖς νέους τοὺς στερουμένους διεξοδικωτέρων καὶ εἰδικωτέρων βιβλίων ἢ γινώσκοντας μόνον τὴν Γαλλικὴν γλῶσσαν θὰ ἦτο ἄριστον βοήθημα ἡ Λατινικὴ Γραμματικὴ τοῦ κ. Reinach, τοῦ ὁποίου περιμένομεν ταχέως νὰ ἴδωμεν καὶ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπιγραφικήν, ἧς ἔχει ἀναγγείλῃ τὴν προσεχῆ ἔκδοσιν.

Σ. Κ. Σ.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΑΝΕΥ ΕΡΩΤΗΣΕΩΝ

Ἡ βουλὴ τῶν Σέρβων.—Τὸ οἰκοδόμημα, ἐν ᾧ συνέρχεται ἡ ἐθνικὴ συνέλευσις, ἡ *σκουπτσίνα* τῶν Σέρβων, εἶνε προσωρινὸν κτίριον, ἄνευ ἀρχιτεκτονικῶν ἀξιώσεων. Περιέχει μέν, ὡς πάντα τὰ βουλευτήρια, θρανία ἡμικυκλοειδῶς τεθειμένα, ἐξέδραν τοῦ προεδρικοῦ γραφείου ἀλλ' οὐχὶ καὶ βῆμα διὰ τοὺς ῥήτορας, διότι ἕκαστος ὁμιλεῖ ἐκ τῆς θέσεώς του. Ἡ Σερβικὴ βουλὴ ἀποτελεῖται ἐξ 170 μελῶν, ὧν τὰ τρία τέταρτα ἐκλέγονται κατ' ἀναλογίαν ἑνὸς βουλευτοῦ πρὸς 3000 φορολογουμένους καὶ τὸ ἓν τέταρτον διοριζόμενον ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἐξ ἀνδρῶν «διαπρεπῶν ἐπὶ παιδείᾳ ἢ πολιτικῇ πείρᾳ».

Οἱ ἀξιωματικοί, οἱ ὑπάλληλοι, οἱ δικηγόροι, οἱ ἱερεῖς δὲν δύνανται νὰ ἐκλεχθῶσιν ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἀλλ' ὑπὸ τοῦ βασιλέως. Ἡ σερβικὴ βουλὴ συνέρχεται κατ' ἔτος. Ὁ βασιλεὺς δύναται νὰ διαλύῃ αὐτήν. Πρὸς μεταβολὴν τοῦ συντάγματος, πρὸς ἐκλογὴν τοῦ βασιλέως ἢ ἀντιβασιλέως, ἂν παραστῇ ἀνάγκη, ἢ καὶ πρὸς πᾶν ἄλλο μεγίστης σημασίας ζήτημα, δι' ὃ ὁ βασιλεὺς θέλει νὰ ζητήσῃ τὴν γνώμην τοῦ ἔθνους, συγκαλεῖται ἔκτακτος *σκουπτσίνα* ἀποτελουμένη ὑπὸ τετραπλασίων μελῶν τῶν τῆς συνήθους. Ὅμιλος προσφύγων συνελθόντων τῇ 4 Φεβρουαρίου 1804 ἐν τῷ δάσει Ὄρεσατς, ἀπεφάσισε τὸν κατὰ τῆς Τουρκίας ἱερὸν πόλεμον καὶ ἀπένειμεν εἰς τὸν Καραγεώργην τὸν τίτλον ἀρχηγοῦ· αὕτη ἐγένετο ἡ πρώτη *σκουπτσίνα*. Ἐκ ταύτης λοιπὸν ἀπέρρευσεν ἡ ἐθνικότης τῶν Σέρβων καὶ βραδύτερον ἡ βασιλεύουσα δυναστεία.

Οὐδετερότης Κερκύρας. — Ὅταν κροτήσῃ τὸ τηλεβόλον εἰς τὰ σύνορα —ὅπερ θὰ γείνῃ, ἐλπίζομεν, ταχέως—ἡ Τουρκία καθίσταται εἰς ἡμᾶς ἐμπόλεμος χώρα ὡς καὶ ἡ Ἑλλὰς εἰς τοὺς Τούρκους. Πᾶσα γωνία ἑκατέρων τῶν κρατῶν θὰ ὑπόκηται εἰς τὸν κίνδυνον νὰ βομβαρδισθῇ, νὰ καταληφθῇ ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ. Τοῦ κανόνος τούτου ἐξαιρεῖται, ὡς γνωστόν, ἡ Κέρκυρα, ἥτις ἀνεκηρύχθη οὐδετέρα καὶ ἀπρόσβλητος.

Ἰδοὺ δὲ πῶς ἐγένετο τοῦτο.

Τῇ 17 Μαρτίου 1864 συνωμολογήθη ἐν Λονδίνῳ ἡ συνθήκη μεταξὺ τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Ἑλλάδος ἀφ' ἑνὸς καὶ τῆς Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ Ῥωσσίας ἀφ' ἑτέρου, κυρωθεῖσα βραδύτερον ὑπὸ τῆς ἐθνικῆς τῶν Ἑλλήνων Συνελεύσεως καὶ τοῦ βασιλέως Γεωργίου Α' περὶ ἑνώσεως τῶν Ἰονίων νήσων μετὰ τοῦ βασιλείου τῆς Ἑλλάδος.

Τὸ δεύτερον ἄρθρον τῆς συνθήκης ταύτης ἔχει ἐπὶ λέξεσιν οὕτω:

«Αἱ αὐλαὶ τῆς Γαλλίας, τῆς Μεγάλης Βρεταννίας, καὶ τῆς Ῥωσσίας, ὡς δυνάμεις ἐγγυήτριαι ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος, διακηρύττουσι τῇ συναινέσει τῶν αὐλῶν τῆς Αὐστρίας καὶ τῆς Πρωσίας, ὅτι αἱ νῆσοι Κέρκυρα καὶ Παξοὶ ὡς καὶ τὰ παραρτήματα αὐτῶν μετὰ τὴν ἕνωσιν αὐτῶν μετὰ τοῦ ἑλληνικοῦ βασιλείου θέλουσιν ἀπολαύει τῶν πλεονεκτημάτων διηνεκοῦς οὐδετερότητος.—Ἡ Αὐτοῦ Μεγαλειότης ὁ Βασιλεὺς τῶν Ἑλλήνων ὑποχρεοῦται τὸ καθ' ἑαυτὸν νὰ τηρῇ τὴν οὐδετερότητα ταύτην».

Ζητεῖται ἄνθρωπος κατὰ δύο μόνον δάκτυλα ὑψηλότερος.—Ὁ ἀγαπητὸς τῆς Σύρου ἐρημίτης Ἀ. Κ. Χ. ἀπέσπασε καὶ ἑτέραν σελίδα τῆς συλλογῆς του ἀνεκδότων χάριν τῆς «Ἑβδομάδος».

Αἱ περὶ λειψανδρίας ἀπαισιόδοξοι γνῶμαι, αἵτινες κυκλοφοροῦσιν εἰς πᾶσαν κρίσιμον τοῦ ἔθνους στιγμήν, ἀναμιμνήσκουσιν ἡμᾶς τὰ ἑξῆς λεχθέντα τῷ 1822 μεταξὺ τοῦ Μεχμεταλῆ καὶ τοῦ μακαρίτου Τ.... περὶ Ἑλλήνων.

«Τοὺς Ἕλληνας θὰ τοὺς ἐφοβούμην, ἔλεγεν ὁ πολύμητις Ἀλβανός, ἂν εἶχον τινα νὰ τοὺς διοικήσῃ. Δὲν θέλω νὰ μοὶ δείξῃς μεταξὺ τῶν κυβερνητῶν αὐτῶν ἕνα γίγαντα ὡς τὸν πατριώτην μου (!) Μέγαν Ἀλέξανδρον, ἢ τὸν Σκενδέρμπεην. Ἐγώ, κὺρ Μ....., θὰ τοὺς ἐφοβούμην καὶ θὰ τοὺς ἔτρεμα ἂν μεταξύ των ὑπῆρχέ τις, ὄχι γίγας, ἀλλ' ὑψηλότερος τῶν ἄλλων *κατὰ δύο μόνον δάκτυλα*».

Ὁ ἐπαίτης.—Μετ' εὐχαριστήσεως, ἐλπίζομεν, ὅτι θ' ἀναγνώσωσιν οἱ ἀναγνῶσται ἡμῶν τὸ ἑξῆς, προϊὸν τῆς γραφίδος τοῦ Τουργκένιεφ.

«Διηρχόμην ὁδόν τινα· γέρων τις ἐπαίτης μὲ ἐπλησίασεν.

Εἶχε τοὺς ὀφθαλμοὺς πεφλογισμένους καὶ δακρυσμένους, τὰ χείλη μελανά, ἦτο ρακένδυτος. Ὤ! πῶς ἡ ἔνδεια εἶχε διατρώσει εἰδεχθῶς τὸ δυστυχὲς ἐκεῖ ὄν.

Μοὶ ἔτεινε τὴν ἐρυθράν, ἐξωδηκυῖαν, ῥυπαρὰν χεῖρά του· ἐστέναζεν, ἐπικαλούμενος τὸν οἰκτόν μου· ἠρεύνησα εἰς ὅλα τὰ θυλάκιά μου· οὔτε βαλλάντιον, οὔτε ὡρολόγιον, οὔτε μαντίλιον· δὲν εἶχα τίποτε μαζύ μου.

Καὶ ὁ ἐπαίτης ἀνέμενε καὶ ἡ τεταμένη χείρ του ἐκινεῖτο ἀσθενῶς.

Τεταραγμένος, ἀγνοῶν τί νὰ πράξω ἔθλιψα ἰσχυρῶς τὴν ῥυπαρὰν καὶ τρέμουσαν ἐκείνην χεῖρα.

—Μὴ μὲ κατηγορήσῃς, δὲν ἔχω τίποτε ἐπάνω μου, ἀδελφέ μου.

Ὁ ἐπαίτης προσήλωσεν ἐπ' ἐμοῦ τοὺς ὀφθαλμούς του, καὶ τὰ πελιδνὰ χείλη του ἐμειδίασαν, καὶ αὐτὸς ἐπίσης ἔθλιψε τὰ ψυχρανθέντα δάκτυλά μου.

— Αἴ, ἀδελφέ μου, εἶπε μὲ βραχνὴν φωνήν· εὐχαριστῶ γι' αὐτό· κι' αὐτὸ ἐλεημοσύνη εἶνε.

Τότε ἐνόησα, κ' ἐγὼ ἐπίσης, ὅτι ἔλαβα κάτι τι παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ μου.»

Οἱ σεισμοὶ κατὰ τοὺς Ἀσιανούς.—Τὸ εὐφάνταστον τῶν Ἀσιατικῶν λαῶν ἀποτυποῦται εἰς τὰς παραδόσεις καὶ τὰς δοξασίας των· ἀφοῦ δὲ ἐν Ἀγγλίᾳ, ὡς εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 85 φύλλον ἡμῶν ἐγράψαμεν, διοργανοῦνται λεγεῶνες ὅλαι πρακτόρων πρὸς συλλογὴν δῆθεν ἠθῶν, ἐθίμων καὶ παντὸς ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς τοὺς λαοὺς τούτους, φιλοξενήσωμεν καὶ ἡμεῖς μίαν τοὐλάχιστον Ἀσιατικὴν περὶ σεισμῶν παράδοσιν.

«Πελώριος τὸ μῆκος ὄφις, δάκνων τὴν ἑαυτοῦ οὐράν, σχηματίζει τεράστιον τὸ μέγεθος δακτύλιον ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἀπείρου. Ἐντὸς τοῦ δακτυλίου τούτου νωχελῶς ἁπλοῦται φρικώδης τὴν ὄψιν καὶ τῶν αὐτῶν διαστάσεων βαρεῖα χελώνη, ἐφ' ἧς τοὺς τέσσαρας αὐτοῦ πόδας στηρίζει ὀγκώδης βοῦς, ἐπὶ τῆς ῥάχεως φέρων τὴν γηΐνην σφαῖραν, ἣν φωτίζει ὁ Θεός, περιφέρων ἀκαταπαύστως καὶ κατὰ τὴν αὐτὴν πάντοτε φορὰν περὶ αὐτὴν τὸν μέγαν καὶ λαμπρὸν Αὐτοῦ λαμπτῆρα, τὸν ἥλιον.

Καὶ ἐνόσῳ μὲν ὁ βοῦς μένει ἀνενόχλητος ἀπὸ τὰ περὶ τὸ σύμπαν περιϊπτάμενα ζῳύφια καὶ ἔντομα, ἔχει καλῶς, βαδίζει τὴν ὁδόν, ἣν προδιεχάραξεν αὐτῷ ἡ τοῦ Ὑψιμέδοντος πρόνοια. Ὅταν ὅμως τὰ ἁβρὰ ὦτα τοῦ τετραπόδου Ἄτλαντος διὰ τῶν βροντοφώνων αὐτοῦ σαλπισμάτων ὁ θρασὺς κώνωψ ἢ διὰ τῶν ἐκμυζητικῶν αὐτῆς προβοσκίδων ἡ πείσμων μυῖα ταράξῃ, τότε ὁ ὑποχθόνιος ἀχθοφόρος σείεται φοβερὸς ἵνα ἀποδιώξῃ τὸν ἐπιτιθέμενον ἐχθρόν, ἐξ οὗ ἡ ἐπὶ τῶν νώτων τοῦ βοὸς γῆ ὑφίσταται δεινὸν κλόνον, ὅστις ὀνομάζεται *σεισμός*· τούτου δὲ τοῦ ἁπλουστάτου φαινομένου τὴν φύσιν ἀγνοοῦντες οἱ Εὐρωπαῖοι αὐτοκαλούμενοι σοφοὶ προσπαθοῦσι διὰ ποικίλων τρόπων καὶ λέξεων νὰ ἐξηγήσωσιν!»

Ἡ ἀσιατικὴ παράδοσις ταῦτα οὕτω παραδίδουσα, ὑποτίθεται ὅτι παραδέχεται καὶ τὴν ἐπ' ἄπειρον διαβίωσιν τῶν ὑπογείων τούτων κτηνῶν, ἴσως δὲ ἐπιφυλάσσει αὐτοῖς καὶ τὴν μετὰ θάνατον συμμετοχὴν τῶν ἐν τῷ Παραδείσῳ ἀγαθῶν, ἔνθα τίς οἶδεν ὑπὸ τίνος ἀθανάτου *οὐρὶ* θὰ θωπεύηται ὁ δυστυχὴς βοῦς, ἀμειβόμενος οὕτως ἀφειδῶς διὰ τοὺς ὑπερανθρώπους αὐτοῦ μόχθους.

Ἰδοὺ καὶ μία κρίσις, περὶ τῆς ξυνωρίδος τῶν πρὸ τῆς εἰσόδου τῆς Ἀκαδημίας ἀγαλμάτων τοῦ Σωκράτους καὶ τοῦ Πλάτωνος, προσώπου ὑψηλῆς περιωπῆς διακρινομένου καὶ ἐπὶ καλλιτεχνικῇ δεινότητι.

«Πρότερον ἡ Ἀκαδημία ὡμοίαζέ πως ἀρχαίῳ ναῷ, ἤδη ὁμοιάζει ἐκκλησίᾳ, ἐκ τῶν βαθμίδων τῆς ὁποίας δὲν ἐλλείπουσι καὶ οἱ ἀπαραίτητοι ῥακένδυτοι καὶ ἀνάπηροι *ἐπαῖται!*»

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑΙ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

218. *Λεξίγριφος.*

Ποτὲ κανένας ἄνθρωπος δὲ βρέθηκε 'ς τὴ γῆ
Ποὺ νὰ μὴ μ' ἔχῃ πιεῖ.
Μ' ἂν μ' ἕνα ἄλλο πεῖ γλυκὸ ὁποὺ τὸ τρῷ; κ' ἐκεῖνο
Μ' ἀνακατώσῃ; 'ς τὸ Μωριὰ θὰ πάω καὶ θὰ μείνω.
Κι' ἂν πάλι ἀνακατωθῶ μ' ἕν' ἄλλο, ἀπ' ἐδῶ
'Σ τὴ Στερεὰ πηδῶ.

219. *Στοιχειόγριφος.*

Εἶμαι νῆσος τοῦ Αἰγαίου, ἂν μὲ ἀποκεφαλίσῃς,
Εἰς τὰ πλήθη τῶν ποιμνίων χαροπὸν θὰ μ' ἀπαντήσῃς.

220. *Αἴνιγμα δημῶδες.*

Ὁ παππᾶς ὁ Νικηφόρος
Δεκαχτὼ καβάδια ἐφόρει
Καὶ τὸ πεῖ παλιὸ ἀπ' ὄξω.

221. *Φιλολογικὴ ἐρώτησις.*

Τίνος ποιητοῦ εἶναι τὸ κάτωθι ἀπόσπασμα;

«Δὲν τοὺς βαραίν' ὁ πόλεμος, ἀλλ' ἔγεινε πνοή τους,
. . . . . Κι' ἐμπόδισμα δὲν εἶναι
'Σ τὴς κοφασιὰς νὰ τραγουδοῦν, καὶ 'ς τὰ παιδιὰ νὰ παίζουν.

222. *Ἱστορικὴ ἐρώτησις.*

Τίς ἀποθνήσκων εἶπε τὴν ἑξῆς φράσιν;

«Σᾶς ἀφίνω τὴν μόνην περιουσίαν μου: τὸ παράδειγμα τῆς ζωῆς μου».

223. *Μυθολογικὴ ἐρώτησις.*

Ποία, καὶ ἐκ τίνος μυθολογεῖται ὅτι ἐγέννησε 50 θυγατέρας;

224. *Πρόβλημα.*

Εἰς μίαν ἐσπερίδα ἐξ 126 προσκεκλημένων, εἶναι οἱ ἄνδρες διπλάσιοι τῶν γυναικῶν καὶ αἱ γυναῖκες διπλάσιοι τῶν παίδων. Πόσοι ἄνδρες, πόσαι γυναῖκες καὶ πόσα παιδία εἶναι;

225. *Ὠφέλιμοι γνώσεις.*

Πῶς ἐξηγεῖται ὅτι ἐνῷ καθήμεθα πλησίον τῆς πυρᾶς οἱ πόδες μας εἶναι ψυχροί;

226. *Ἀπρόοπτον.*

Ποῦ ὑπάρχει πολεμιστὴς ἄνευ τόξου καὶ τόξον ἄνευ πολεμιστοῦ;

ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ

ΔΩΡΑ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΛΥΤΑΣ

Ὁ λύτης τοῦ ἀπροόπτου λαμβάνει τὰ Ἑδῶ κ' ἐκεῖ τοῦ κ. Χ. Ἀννίνου, ὁ λύτης τῶν λοιπῶν προσωπογραφίαν τοῦ Σολωμοῦ καὶ ὁ λύτης ἁπάντων τὴν «Ἑβδομάδα» ἐπὶ ἔτος δωρεάν.

ΛΥΣΕΙΣ

207. Ὁ ἀγριόχοιρος.—208. Κρόταφος, τάφος.—209. Αἰσχύλος, χυλός.—210. Αἱ κέραμοι τῆς στέγης.—211. Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος πρὸ τοῦ ποταμοῦ, παρὰ τὴν ἀντιπέραν ὄχθην τοῦ ὁποίου ἦτο ἐκτισμένη ἡ Νύσα, καθ' ἧς ἐξεστράτευε.—212. Περὶ τοῦ Τειρεσίᾳ (ὄχι τῆς «Ἑβδομάδος»).—213. $9\,^{9}/_{10}$ κλπ.—214. Ὁ Α 40, ὁ Β 32.—215. Διὰ τῆς ταχύτητος τῆς σκιᾶς νέφους τρέχοντος ἐν τῷ οὐρανῷ.—216. Ἡ Ἀσία (ὑγρ—ασία). 217. Τὸ ὡραῖον φῦλον.

ΛΥΤΑΙ

Αἱ δεσποινίδες Πυθωνίκη, Μάρθα, Βέρθα, Κρυσταλλία Χ., καὶ οἱ κ.κ. Π. Ν. Τσάλλης, Χ. Γιαν.. Κάλχας, Γαλαξίας, Γ. Ι. Π., Δυστυχὴς νεανίας, Γιάγκος, Χρύσανθος, Χ. Π., Α. Ἐλ., Νικ. Θ. Ν., Ε. Χ. Δ., Γύψ, Π. Γ. Δ., Σ. Α., Π., Ξ. Π., Γιακουμάκης, Θ. Α. Σ., Ν. Δ. Α., Τρίαλφος, Τρίσιγμος, Π. Κ. Μ., Ξένος, Ν. Ι. Δ., Ἱππόλυτος, Ἄδικος, Ἄποικος, Ι. Σ. Ρ., Θεμ. Σ., Ι. Δ. Π., Π. Ν. Σ., Κ. Ν. καὶ Ι. Ρ.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐβραβεύθησαν ὡς πρῶτοι ἀποστείλαντες τὰς λύσεις των αἱ δεσποινίδες Πυθωνίκη καὶ Βέρθα καὶ οἱ κ.κ. Π. Ν. Τσάλλης, Σ. Γιαν, Κάλχας, Γαλαξίας, Ι. Σ. Ρ., Ἄποικος καὶ Ν. Θ. Ν. Καὶ ἡ μὲν Πυθωνίκη ἔλαβε τὸν Χάρτην τῶν Ἀθηνῶν· οἱ δὲ λοιποὶ τὰς Εἰκόνας (διατριβάς) τοῦ κ. Δ. Γρ. Καμπούρογλου.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

κ.κ.. Θ. Ἀ. Π.—Ἰ. Κ.—Ν. Δ.—Γ. Σ.—Β. Β.—Στ. Κ. εἰς Πύργον. κ. Γ. Ἀ. Π. Γαύριον. Σειραὶ δευτέρου ἔτους ἀπεστάλησαν..

ΤΥΠΟΙΣ ΘΡ. ΠΑΠΑΛΕΞΑΝΔΡΗ ΚΑΙ ΑΛ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ